

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra psychologie a speciální pedagogiky

Bakalářská práce

Organizace volnočasových aktivit dětí a mládeže ze skupin ohrožených sociální exkluzí v Plzeňském kraji

Vypracovala: Barbora Helebrantová
Vedoucí práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.

České Budějovice 2014

Abstrakt

Bakalářskou práci s názvem Organizace volnočasových aktivit dětí a mládeže ze skupin ohrožených sociální exkluzí v Plzeňském kraji jsem v teoretické části rozdělila na pět hlavních kapitol. V první kapitole uvádím popis volného času a pojmů s ním souvisejících. V další kapitole se věnuji systému péče o děti a mládež v oblasti volnočasových aktivit v ČR. Ve třetí části vymezuji zájmy a jejich dělení. Následující kapitola pojednává o problematice exkluze, rizikového chování a jeho prevenci. Poslední kapitola vymezuje okruh poskytovatelů a příjemců volnočasových aktivit.

Pro kvalitativní výzkum jsem zvolila techniku rozhovorů, které jsem prováděla s pracovníky zařízení poskytující volnočasové aktivity v Plzeňském kraji. Volnočasové aktivity pomáhají dětem a mládeži smysluplně trávit volný čas. Jak již řekl Lucius Annaeus Seneca „Není málo času, který máme, ale mnoho času, který nevyužijeme“. Cílem výzkumné části mé bakalářské práce bylo zmapovat organizace působící v oblasti organizace volnočasových aktivit pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí v Plzeňském kraji. Výzkumné otázky jsem postavila tak, abych zjistila, zda je nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí v Plzeňském kraji druhově pestrá a dále, zda jsou nabízené volnočasové aktivity pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí finančně dostupné i pro sociálně slabé rodiny.

Za účelem výzkumu jsem oslovila 47 zařízení poskytujících volnočasové aktivity pro děti a mládež v Plzeňském kraji, z nichž se mnou později spolupracovalo pouze 11 z nich. Z nich jsem vybrala k další spolupráci ta zařízení, která organizují volnočasové aktivity pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí.

Většinu mých respondentů, konkrétně sedm, tvoří domy dětí a mládeže, dále jsem spolupracovala se třemi zařízeními, která se zaměřují na práci s dětmi a mládeží ohroženými sociální exkluzí, jedná se o Asociaci romských občanských iniciativ – AMARE ČHAVE, Klub Atom a Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna Měcholupy. Dále jsem spolupracovala se Střediskem volného času Plzeň.

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že nejširší nabídka volnočasových aktivit v Plzeňském kraji je ve velkých městech. Z výzkumu také vyplývá, že i v menších

městech je nabídka volnočasových aktivit, vzhledem k počtu zájemců, dostačující. Děti mají největší zájem o pohybové a kreativní aktivity. Převážnou část zájemců o volnočasové aktivity tvoří dívky a chlapci mladšího školního věku, přibližně od druhého stupně základní školy převažují dívky. Sociální prostředí, ze kterého přicházejí účastníci volnočasových aktivit většina dotazovaných zařízení nesleduje.

K propagaci své nabídky volnočasových aktivit využívají dotazovaná zařízení webové stránky a letáky, popřípadě inzerují v tisku nebo na Facebooku. Většina z nich spolupracuje se školskými zařízeními a městskými kulturními středisky.

Finanční prostředky mohou organizace čerpat z různých zdrojů, například poplatky od účastníků, dotace, sponzoři a vlastní činnost.

Co se týče finanční dostupnosti volnočasových aktivit, neměla by finanční stránka věci bránit návštěvě daného kroužku. Převážnou část aktivit lze hradit měsíčně, někde umožňují platit jen navštěvované lekce. Některá zařízení poskytují volnočasové aktivity i zcela zdarma, některá mohou poplatek v odůvodněných případech snížit nebo zcela prominout. Rodina může v odůvodněných případech požádat příslušný sociální odbor o příspěvek na volnočasové aktivity pro své děti.

Bakalářská práce může být podkladem pro poskytovatele volnočasových aktivit pro děti a mládež ze skupin vyčleněných sociální exkluzí v Plzeňském regionu při koordinaci jejich činnosti a případně rozšíření nabídky služeb. Moji bakalářskou práci by mohli využít i rodiče, kteří hledají vhodnou volnočasovou aktivitu pro své děti v blízkosti svého bydliště. Hlavně ve větších městech je nabídka tak široká, že se může zdát až nepřehledná, proto jsem se pokusila ve své práci vytvořit přehled nabízených volnočasových aktivit v Plzeňském kraji.

Klíčová slova: volný čas, děti, mládež, exkluze, zájmy, rizikové chování, prevence.

Abstract

The bachelor thesis with the title Institutions of leisure activities for children and youth from groups threatened with social exclusion in the Pilsen region I have divided into five main chapters. In the first chapter I state the description of leisure time and terms connected with this. In the next chapter I devote to system of care for children and youth in the area of leisure activities in the Czech Republic. In the third part I define interests and their division. The following chapter deals with problems of exclusion, high-risk behaviour and its prevention. The last chapter defines sector of providers and recipients of leisure activities.

For the qualitative survey I have chosen technique of interviews, which I have performed with personal staff from institutions providing leisure activities in the Pilsen region. Leisure activities help to children and youth to spend free time meaningfully. How Lucius Annaeus Seneca has already said “It is not little time, which we have, but much time, which we will not avail”. The aim of the research part of my bachelor thesis was to map institutions acting in the field of organisation of leisure activities for children and youth from groups threatened with social exclusion in the Pilsen region. The research questions I have put in the way, that I would ascertain, if the supply of leisure activities for children and youth from groups threatened with social exclusion in the Pilsen region is various and also, if supplied leisure activities for children and youth from groups threatened with social exclusion are financial available even for underprivileged families.

For the purpose of the research I have addressed 47 institutions providing leisure activities for children and youth in the Pilsen region, from which only 11 have cooperated with me. From these I have chosen for the next cooperation the institutions, which organise leisure activities for children and young people from groups threatened with social exclusion.

The majority of my respondents, specifically seven, are made up from houses for children and youth, I have cooperated with three institutions, which are directed to work with children and youth threatened with social exclusion, it's referring to Association of Romany civil initiatives – AMARE, ČHAVE, Club Atom and the Children's home with

school, primary school and school dining room Měcholupy. I have also cooperated with Centre of leisure time Pilsen.

I have ascertained with the survey that the broadest supply of leisure activities in the Pilsen region is in big towns. From the survey follows that even in smaller towns is the supply of leisure activities, regarding number of interested persons, sufficient. Children have the biggest interest for motion and creative activities. The major part of interested persons for leisure activities are made up from girls and boys of younger school age, approximately from the second degree of primary school girls predominate. Social milieu, from which the participants of leisure activities come, the majority of respondents doesn't pursue institutions.

To promotion of the supply of leisure activities interviewed institutions use web pages and handbills, or they advertise in the press or in Facebook. The majority of them cooperate with school institutions and town cultural centres.

Financial means can institutions gain from various sources, for example fees from participants, endowments, sponsors and own activity.

Concerning financial availability of leisure activities, the financial aspect should not discourage in visit of the interest circle. The major part of activities can be replaced monthly, somewhere it is enabled to pay just visited lections. Some institutions provide leisure activities even quite free of charge, some can the fee in well-founded cases decrease or entirely forgive. Family can in well-founded cases apply by relevant social division for allowance on leisure activities for their children.

Bachelor thesis can be source for providers of leisure activities for children and youth from groups singled out with social exclusion in the Pilsen region for coordination of their activity and alternatively enlargement of the supply of services. My bachelor thesis could also apply families, which search for suitable activity for their children near to their domicile. Mainly in big towns is the supply so broad that it can seem not clear and that is why I have attempted to create in my thesis overview of supplied leisure activities in the Pilsen region.

Key words: leisure time, children, youth, exclusion, interests, high-risk behaviour, prevention

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15. srpna 2014

.....

(Barbora Helebrantová)

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, čas a pomoc při zpracování bakalářské práce. Dále bych na tomto místě chtěla poděkovat za podporu mé rodině.

Obsah

Úvod	8
1. TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Volný čas	10
1.1.1 Pohledy na volný čas	11
1.1.2 Výchova ve volném čase	12
1.1.3 Rozdělení činností ve volném čase.....	13
1.2 Zájmy	14
1.3. Systém péče o děti a mládež v oblasti volnočasových aktivit v ČR.....	16
1.3.1 Vybraná ministerstva.....	17
1.3.2 Kraje	19
1.3.3 Vybrané možnosti financování volnočasových aktivit.....	20
1.3.4 Poskytovatelé volnočasových aktivit	23
1.4. Exkluze, rizikové chování a jeho prevence	29
1.4.3 Rizikové chování a jeho prevence	34
1.5. Příjemci volnočasových aktivit.....	36
1.5.1 Sociálně slabá rodina	36
1.5.2 Finanční náročnost volnočasových aktivit	36
1.5.3 Účastníci volnočasových aktivit.....	37
2. CÍL PRÁCE.....	39
2.1 Cíl práce	39
2.2 Výzkumné otázky	39
3. METODIKA	40
3.1 Použitá metodika.....	40
3.2 Cílový soubor.....	40
3.2.1 Zařízení poskytující volnočasové aktivity v Plzeňském kraji	41
4. VÝSLEDKY	44
4.1 Výsledky analýzy webových stránek.....	44
4.2 Výsledky rozhovorů.....	47
5. DISKUZE	58
6. ZÁVĚR	63
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65
8. PŘÍLOHY	71

Úvod

Pro psaní své bakalářské práce jsem si zvolila téma Organizace volnočasových aktivit dětí a mládeže ze skupin ohrožených sociální exkluzí v Plzeňském kraji. Dané téma jsem si zvolila proto, že si myslím, že je důležité, aby lidé svůj čas smysluplně využívali. Mám pocit, že v dnešní době mladí lidé tráví svůj čas převážně u počítače hraním her nebo komunikací na sociálních sítích. Já sama jsem v době dospívání navštěvovala Dům dětí a mládeže u nás ve městě. Několik let jsem chodila na kroužek keramiky a do dívčího klubu, kde jsem našla nejen mnoho přátel, ale i pocit z dobře vykonané práce a později, když jsem keramický kroužek sama vedla, i radost z předávání zkušeností druhým.

Pocházím z Plzeňského kraje, proto jsem si pro výzkum k mé bakalářské práci vybrala právě tuto lokalitu. Měla jsem možnost zmapovat organizace poskytující volnočasové aktivity působící v tomto regionu. Toto téma mě zaujalo také proto, že je mi tato práce velice blízká a v budoucnu bych výběr své pracovní pozice chtěla orientovat právě tímto směrem.

Dnešní uspěchaná doba s sebou přináší mnoho negativních faktorů, což s sebou nese problémy v chování, ke kterým mnohdy dochází ve stále nižším věku. Problematika trávení volného času je podle mě velice aktuální téma. Velkou roli ve způsobu trávení volného času a výběru vhodných aktivit hraje rodina. Vždy záleží na tom, jak je dítě v rodině vedeno již od útlého věku a jaké hodnoty rodina preferuje. Někteří rodiče se o aktivity svých dětí ve volném čase nezajímají, někteří zase nedokáží své děti k těmto aktivitám přivést. Například v poslední době se v každém větším městě objevují nová a nová hřiště, jejichž výstavba je financována z dotací Evropské unie, ale jsou dětmi a mládeží málo využívána. Je škoda nabídek k trávení volného času nevyužívat. Někteří rodiče by této možností trávení volného času pro své děti rádi využili, ale z finančních důvodů si to nemohou dovolit. V mé bakalářské práci se zabývám pestrostí nabízených volnočasových aktivit pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí v Plzeňském kraji a jejich finanční dostupností pro sociálně slabší rodiny.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se skládá z pěti hlavních kapitol. První se zabývá současným stavem volného času, pohledy na volný čas, základními pojmy a rozdělením činností ve volném čase. V další zmiňuji systém péče o děti a mládež v oblasti volnočasových aktivit v ČR, do kterého patří příslušná ministerstva, kraje a organizace, které volnočasové aktivity pořádají. Také se zde zabývám možnostmi financování volnočasových aktivit. Třetí kapitola se věnuje zájmům a jejich dělení. V následující čtvrté části popisují sociální exkluzi, rizikové chování a jeho prevenci. V poslední kapitole se zabývám příjemci a poskytovateli volnočasových aktivit. Zaměřuji se zde na sociálně slabou rodinu, finanční náročnost, účastníky volnočasových aktivit, ohrožené skupiny dětí a mládeže, pracovníky podílející se na organizaci volnočasových aktivit a úspěšné zapojování dětí a mládeže.

V praktické části popisují cíl práce a výzkumné otázky. Pro svou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum, metodu explorační, techniku dotazování. Touto technikou jsem se snažila zjistit pestrost nabízených volnočasových aktivit pro děti a mládež v Plzeňském kraji a jejich finanční dostupnost pro sociálně slabší rodiny. Dále je zde popis Plzeňského kraje a zařízení, které v něm poskytují volnočasové aktivity. Zařízení dělím na nestátní neziskové organizace a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. V kapitole výsledky uvádím analýzu webových stránek zařízení ve kterých jsem prováděla výzkum.

1. TEORETICKÁ ČÁST

„Každý příslušník naší společnosti vstupuje během svého života do různých prostředí, kde se účastní volnočasových aktivit, získává zde praktické zkušenosti a někdy se setkává i s teoretickými informacemi. Učí se tak poznávat, vzájemně spojovat a využívat jejich různé stránky; nacházet v nich možnosti, které podpoří jeho vstup do nových oblastí zájmových a veřejně prospěšných aktivit, uspokojí jeho různorodé potřeby a rozvine zájmy. Tím vším volný čas je (nebo může být) pro každého z nás“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 7- 8).

„Dosavadní i současný vývoj vytváří stále příznivější předpoklady k tomu, aby se volnočasové aktivity staly významným celoživotním činitelem. Ten je již dnes významnou oblastí rozvoje osobnosti, vlastní dnešnímu člověku každého věku, sociálního začlenění, individuálních předpokladů nebo životních ambicí. Dvojnásob to platí (a má platit) pro ty, kdo tyto cesty pomáhají zpřístupňovat dětem a mladým lidem“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 7 – 8).

1.1 Volný čas

Volný čas je část lidského života mimo dobu strávenou ve škole nebo v práci, je to čas který jedinec může využít pro svoji potřebu, pro potřebu své rodiny, domácnosti a v péči o své potomky (Opařilová, Vítková, 2011).

Poprvé pojem volného času vymezil Řecký filozof Aristoteles, který chápal volný čas jako čas na čtení veršů, setkání s přáteli, rozumování, poslouchání hudby. Ve středověku byl volný čas věnován modlitbám, ale také různým zábavám. Postupně byl volný čas vnímán jako sféra svobody člověka, kdy mohl dělat to, co potřeboval a to, co mu dělalo radost. Žádná společnost nevnímala volný čas člověka jako čas zahálky a lenošení (Opařilová, Vítková, 2011).

I odpočinek ve volném čase je přirozenou potřebou člověka, neboť pouze psychicky i fyzicky odpočatý jedinec může odvést dobrou a kvalitní práci, ale i může naplno rozvíjet své volnočasové aktivity (Opařilová, Vítková, 2011).

Volný čas se dá využít různými způsoby a trávení volného času je ovlivněno i prostředím ve kterém člověk žije. Někteří jedinci si dokáží svůj volný čas organizovat

tak, že se věnují sportu, zábavě, přátelům i sebevzdělávání a do svých volnočasových aktivit mnohdy zapojí i další lidi. Jsou ale i tací, kteří jen pasivně čekají až jim bude nějaká volnočasová aktivita nabídnuta. Nemusí to být vždy dáno jen jejich neschopností něco zorganizovat nebo vyhledat, ale může to být ovlivněno jejich sociálním postavením ve společnosti nebo znevýhodněním oproti majoritní společnosti (Opařilová, Vítková, 2011).

1. 1. 1 Pohledy na volný čas

Hlediska, dle kterých lze hodnotit volný čas jsou různá a nejčastěji k nim řadíme tato:

1) **Ekonomické hledisko** – sleduje kolik prostředků investuje společnost do zařízení pro volný čas. Průmysl volného času se řadí mezi největší odvětví světového hospodářství. Úroveň společnosti se hodnotí i podle toho, jak jsou lidé ochotni investovat do volnočasových aktivit.

Trávení volného času dětí a mládeže velice závisí na ekonomické situaci v rodině, případně na rodinných prioritách. Rodina s více potomky, kdy matka pobírá minimální mzdu a otcův měsíční příjem nepřekročí $\frac{3}{4}$ průměrné mzdy, si nemůže dovolit svým dětem platit drahé sporty nebo kroužky. Naopak rodina s jedním potomkem, ať už stejně nebo lépe finančně zajištěná, může tyto aktivity svému dítěti zajistit (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

2) **Sociologické a sociálně-psychologické hledisko** – trávení volného času přispívá k navazování, prohlubování a utužování mezilidských vztahů. Pokud jedinec nemá rozvinuté sociální vazby lze jej snadno ovlivnit a manipulovat s ním, což může mít za následek ohrožení jeho vývoje.

Značný sociální vliv na společnost mají sdělovací prostředky, hlavně internet a televize. Tyto sdělovací prostředky sice poskytují spoustu informací a zábavy, ale mohou působit i negativně v tom směru, že dítě svůj čas tráví o samotě bez svých vrstevníků a navíc sledované pořady a získané informace mohou negativně ovlivnit jeho chování ve společnosti. Například události poslední doby, kdy v USA se student vžil do role postavy z počítačové hry a zastřelil své vrstevníky a učitele.

Velkým vzorem pro děti jsou jejich rodiče ať v pozitivním nebo negativním smyslu. Pokud rodina dokáže zorganizovat volný čas dítěte tak, aby se nenudilo, lze předpokládat, že jejich potomek nebude vyhledávat nežádoucí aktivity (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

3) Politické hledisko – vliv státu na volný čas obyvatelstva, záleží zejména na školské politice státu. Stát může v rámci soustavy škol věnovat pozornost i zařízením pro trávení volného času, nemělo by ale dojít k narušení základních specifíků, tzn. nevnučovat nějaký úřednický model, ale podporovat skutečné zájmy dětí a mládeže.

Zapojení státu by mělo zahrnovat především zřizování a podporování zařízení pro volnočasové aktivity dětí a mládeže, dále pomoc organizacím, spolkům a sdružením, která pracují s dětmi a mládeží a v přípravě pedagogů pro tuto činnost (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

4) Zdravotně-hygienické hledisko – sleduje, jak lze podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj člověka. Sleduje se zejména výkonnost jedinců, hygiena prostředí, duševního života, režimu dne a sociálních vztahů.

Dlouhé sezení ve škole anebo u počítače je kompenzováno sportovními, pohybovými a tělovýchovnými činnostmi.

Zdravý duševní vývoj ovlivňuje pobyt v příjemném prostředí s oblíbenými lidmi, čímž se rozvíjí radost a uspokojení z činností (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

5) Pedagogické hledisko – pedagogický vliv na volný čas by měl podporovat aktivitu dětí a mládeže, jejich sociální kontakty, nové dojmy, možnost seberealizace a poskytovat pocit jistoty a bezpečí. Pedagogický způsob vychovává ve volném čase a měl by být i výchovou k volnému času, to znamená naučit se trávit volný čas (Pávková, 2002, s. 15 – 18).

1.1.2 Výchova ve volném čase

Hájek, Hofbauer, Pávková (2008) rozlišují tyto druhy výchovy ve volném čase: **Formální** - působení škol a jiných odborně vzdělávacích zařízení. Absolvování vzdělání je potvrzeno příslušným dokladem, vysvědčením nebo osvědčením.

Neformální - cílené a strukturované aktivity člověka mimo vyučování na základě dobrovolnosti.

Informální - cílené nebo záměrné někdy i nahodilé, v závislosti na situaci a prostředí.

1.1.3 Rozdělení činností ve volném čase

Tyto činnosti mají charakter dobrovolnosti a také povinnosti. Řadíme sem činnosti rekreační, odpočinkové, zájmové, veřejně prospěšné a sebeobslužné, dále sem také patří příprava na vyučování (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

Způsob trávení volného času a rozvíjení potřeb dalšího vzdělávání a zájmové orientace má vliv na další činnosti jedince, například na studium, práci, partnerské vztahy a výchovu dětí (Hofbauer, 2010).

Odpočinkové činnosti napomáhají regeneraci organismu, mají různé podoby, nejčastěji čtení, poslouchání muziky, sledování filmů, povídání si s partnerem. Pro někoho může být odpočinkem i procházka v přírodě.

Rekreační činnosti nejsou jen pasivní regenerace organismu, ale prostřednictvím pohybových aktivit napomáhají zdravému vývoji jedince. Děje se tak prostřednictvím pohybových aktivit, například turistického nebo sportovního charakteru.

Zájmové činnosti zahrnují aktivity tělovýchovné, společenskovední, sportovní, esteticko – výchovné, přírodovědní a technické. Zvolení činnosti závisí na rozhodnutí konkrétního jedince a zároveň také na prostředí, ve kterém vyrůstá.

Veřejně prospěšné činnosti rozvíjejí žádoucí sociální vztahy prací ve prospěch druhých lidí.

Do činností ve volném čase také řadíme činnosti sebeobslužné a přípravu na vyučování, ty však v sobě nesou také charakter povinnosti.

Sebeobslužné činnosti mají vést dítě k samostatnosti aktivitami, které zahrnují nácvik vkusného oblékání, jednání s lidmi, návyků osobní hygieny a péče o pořádek a čistotu.

Příprava na vyučování zahrnuje nejen vypracování zadaných úkolů, ale i aktivity směřující k prohlubování a rozvíjení znalostí a dovedností získaných při vyučování (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

1.2 Zájmy

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008) uvádějí, že zájem lze definovat jako poměrně stálou činnost, která příznivě ovlivňuje vzdělávání, výchovu a celkový rozvoj osobnosti.

„Účastníky zájmového vzdělávání jsou děti, žáci a studenti; účastníky mohou být také pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby.“ (Vyhlášky č. 109/2011 Sb. o zájmovém vzdělávání).

Rozvoj zájmů je podmíněn existujícími potřebami, které umožňují jejich uspokojování, zároveň ovlivňují jejich charakter a případný vznik dalších potřeb. Zájmy se postupem věku vyvíjejí (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

Podle novely školského zákona č. 472/2011 Sb. tvoří zájmové vzdělávání nedílnou součást procesu celoživotního učení. *„Vzdělávání poskytující účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech“*. Zájmové vzdělávání jednoznačně napomáhá naplňovat vzdělávací cíle stanovené školským zákonem.

Zájmová činnost je organizována v těchto formách:

- a) kroužek,
- b) soubor,
- c) klub,
- d) oddíl,
- e) kurz (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

Hájek, Hofbauer, Pávková (2008) uvádějí toto členění zájmů:

1) podle úrovně činnosti

- a) aktivní – jedinec sám vyvíjí činnost (kreslení, hraní různých her),
- b) receptivní – pasivní účast (např. sledování zápasů, představení).

2) z hlediska časového trvání

- a) krátkodobé,
- b) dočasné (přechodné),
- c) trvalé.

3) podle stupně koncentrace

- a) jednostranné (hluboké – jedinec vynakládá úsilí na uspokojení zájmu, zájem obohacuje jeho citový život, zdokonaluje dovednosti a silně jedince ovlivňuje),
- b) mnohostranné (povrchní – vzhledem k tomu, že jedinec má více aktivit, nevěnuje se ani jedné z nich do hloubky).

4) podle společenských norem

- a) žádoucí – chápané jako hodnotné, vedou k rozvoji osobnosti a talentu a aktivnímu životnému stylu,
- b) nežádoucí – tendence k patologickému chování (drogy, alkohol).

5) podle obsahu

Dělí se na: společensky – vědní, esteticko – výchovné, přírodovědně – ekologické, pracovní – technické, sportovní, turistické a tělovýchovné zájmy.

Zájmy dle obsahu dělíme na:

- a) společenskovední,
- b) pracovní – technické,
- c) přírodovědné,
- d) esteticko – výchovné,
- e) tělovýchovné, sportovní a turistické zaměření,
- f) komunikační technologie (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

1.3. Systém péče o děti a mládež v oblasti volnočasových aktivit v ČR

Na péči se podílí jak státní správa, tak samospráva, státní i nestátní sektor. Důležitou roli v tomto systému mají nestátní neziskové organizace působící buď celorepublikově nebo regionálně. V regionech pak do této oblasti vstupují kraje a obce, které vytvářejí vlastní strategie (na základě republikových dokumentů, například Koncepce podpory mládeže 2014 – 2020, dále jen „Koncepce 2020“) práce s dětmi a mládeží a díky tomu jsou lépe schopny reagovat na krajské či obecní potřeby (www.mpsv.cz).

Do systému péče náleží i sociálně-právní ochrana dětí, kterou vyjadřuje konkrétně ZÁKON č. 401/2012 Sb. (kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony). Tento zákon vymezuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1 jako:

- a) ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

v § 4 odst. 1 zákona pak vymezuje Orgány sociálně-právní ochrany dětí, kterými jsou:

- a) obecní úřady obcí s rozšířenou působností (městské úřady, ve statutárních městech magistráty a úřady městských obvodů, v Praze úřady pověřených městských částí),
- b) obecní úřady, újezdní úřady, ustanovení tohoto zákona o obecních úřadech se vztahují i na újezdní úřady,
- c) krajské úřady (v Praze Magistrát hl. města Prahy),
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí,
- f) Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (www.mpsv.cz).

1.3.1 Vybraná ministerstva

Na celostátní úrovni se péčí zabývá minimálně pět resortů a to Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dále tuto oblast také ovlivňuje Ministerstvo financí a Ministerstvo pro místní rozvoj (www.mpsv.cz).

Na péči o skupinu dětí a mládeže ohrožených sociální exkluzí se podílí zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí je ústředním orgánem státní správy, do jehož působnosti spadá mimo jiné i péče o občany, kteří potřebují zvláštní pomoc. Součástí této péče je i realizace opatření v oblasti sociálního začleňování (www.mpsv.cz).

Účelem a předmětem sociálního začleňování je boj s chudobou a zabraňování sociálnímu vyloučení, které má velmi komplexní podobu a projevuje se problémy v mnoha dimenzích, jejichž řešení vyžaduje integrovaný přístup (www.mpsv.cz).

V zákoně č. 313/2013 Sb. (kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony) je sociální začleňování definováno jako proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný (www.mpsv.cz).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo realizuje konkrétní cíle, priority a opatření státu, které by měly pomoci mladým lidem ke smysluplnému využívání volného času, naplnění jejich ambicí prostřednictvím podpory formálního a neformálního vzdělávání, k aktivnímu zapojení do společnosti, k jednoduššímu získání zaměstnání a k celkovému zlepšení jejich životní situace. Jedná se zejména o vytváření příležitostí pro mladé lidi v oblasti vzdělávání a zaměstnání, zlepšení jejich začlenění do společnosti (www.msmt.cz).

Základním posláním je:

- příprava a realizace koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže,
- legislativní, koncepční, metodická a konzultační činnost v oblasti mládeže,
- podpora zájmového a neformálního vzdělávání v oblasti dětí a mládeže,
- podpora činnosti školských zařízení pro zájmové vzdělávání (střediska volného času, školní kluby a školní družiny),
- vzdělávání a odborná příprava pracovníků s dětmi a mládeží včetně dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání,
- podpora činnosti nestátních neziskových organizací zřízených pro práci s dětmi a mládeží na celostátní, regionální i místní úrovni,
- dotační politika pro nestátní neziskové organizace prostřednictvím Programů státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2014 – 2020 včetně administrativní a kontrolní činnosti,
- organizace a podpora poskytování informací o mládeži a pro mládež,
- podpora péče o talentované žáky a studenty,
- výzkumná a poznávací činnost v oblasti dětí a mládeže (www.msmt.cz).

Ministerstvo spravedlnosti

V kompetenci Ministerstva spravedlnosti je agenda rodinné legislativy, související agenda procesních předpisů a agenda zákonné úpravy trestněprávní ochrany dětí a mládeže, probační a mediační služby, věznic pro mladistvé.

Ministerstvo zdravotnictví

Pod rezort Ministerstva zdravotnictví (MZ) spadají zařízení léčebně preventivní péče – kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let věku. Dále se jedná zejména o praktické lékařství pro děti a dorost a sociální pediatrii. Do kompetence MZ dále patří prevence násilí na dětech, předcházení rizikovému chování mladistvých, užívání návykových látek u dětí a mládeže, prevence kriminality dětí a mladistvých, zdravé a

bezpečné životní prostředí pro děti, odstranění nejhorších forem dětské práce, podpora rodin se zdravotně postiženými dětmi apod.

Ministerstvo vnitra

Činnost Ministerstva vnitra je významná z hlediska personálního zajištění sociálně-právní ochrany dětí – výkon sociálně-právní ochrany dětí je zajištěn v přenesené působnosti obecními a krajskými úřady.

Rezort vnitra se v rámci své působnosti zaměřuje na problematiku odhalování, vyšetřování a objasňování trestné činnosti dětí a páchané na dětech, na koncepční a metodickou činnost v oblasti prevence trestné činnosti dětí a páchané na dětech, na vytváření informačního systému včasné intervence, informačních systémů v oblasti prevence kriminality a problematiku dětí-cizinců bez doprovodu.

1.3.2 Kraje

Na úrovni krajů podporuje činnost NNO také Asociace krajů České republiky, která v roce 2009 podepsala s Asociací nestátních neziskových organizací v České republice memorandum o spolupráci, které vytváří partnerství mezi územní samosprávou a NNO a přispívá k vzájemné podpoře a spolupráci na úrovni krajů (www.asociacekrajů.cz).

Kraje podporují činnost nestátních neziskových organizací dětí a mládeže a nestátních neziskových organizací, které s dětmi a mládeží trvale pracují. V souladu s Koncepcí státní politiky pro oblast dětí a mládeže, kterou vydala Vláda ČR, je cílem vytvářet a podporovat podmínky pro rozšiřování a zkvalitňování nabídky neformálního vzdělávání a dalších mimoškolních zájmových činnosti vedoucích k účelnému naplňování volného času dětí a mládeže realizované v nestátních neziskových organizacích nebo vytvářené jejich prostřednictvím. (www.plzensky-kraj.cz)

V Plzeňském kraji je hlavním cílem především podpora:

- vytváření nabídky volnočasových a dalších vybraných aktivit v rámci členské základny jednotlivých nestátních neziskových organizací,

- vytváření nabídky volnočasových a vybraných cílených aktivit nestátních neziskových organizací určených pro neorganizované děti a mládež,
- významných mezinárodních a celostátních (příp. nadregionálních) akcí určených dětem a mládeži,
- odborné přípravy a vzdělávání dobrovolných pracovníků s dětmi a mládeží,
- vytváření podmínek pro rozvoj neformálního vzdělávání,
- rozvoj dobrovolnictví a dobrovolné práce s dětmi a mládeží,
- výchovy dětí a mládeže v dalších vybraných oblastech, zejména k participaci, ke vzájemné toleranci a pochopení, ke zdravému životnímu stylu,
- mezinárodní spolupráce dětí a mládeže a multikulturní výchovy,
- vytváření podmínek, možností a rozvoje v poskytování všestranných informací pro potřeby dětí a mládeže,
- rozvoje materiálně technické základny nestátních neziskových organizací.

1.3.3 Vybrané možnosti financování volnočasových aktivit

Volnočasové aktivity mohou být financovány ze státních i nestátních zdrojů. Záleží na vedení poskytovatele volnočasových aktivit, jak dokáže zajistit splnění podmínek pro čerpání finančních prostředků z této nabídky.

Možnosti financování volnočasových aktivit zveřejňuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (www.msmt.cz).

Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží

Programy jsou vyjádřením požadavku státu na zabezpečení péče o volný čas dětí a mládeže prostřednictvím nestátních neziskových organizací (dále jen NNO) jako jsou občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a účelová zařízení církví. MŠMT, do jehož kompetence tato oblast přináleží, stanovuje obsahové zaměření, priority podpory a podmínky pro poskytování dotací. Podpora je zaměřena především na pravidelnou a dlouhodobou činnost určenou co nejširšímu spektru dětí a mládeže a na podporu činností a aktivit, které napomáhají zkvalitňování, rozšiřování a rozvoji činnosti

jednotlivých organizací dětí a mládeže a organizací pracujících s dětmi a mládeží (www.msmt.cz).

Prostředky z veřejných rozpočtů nesmí nahrazovat ostatní zdroje financování, ale musí se doplňovat spolu s vlastními zdroji nestátních neziskových organizací, s nadačními zdroji, s příspěvků od sponzorů a případně i s finančními zdroji ze zahraničí. Z tohoto důvodu jsou poskytovatelé služeb nuceni aktivně vyhledávat nestátní zdroje financování své činnosti (MŠMT, 2002).

Podpora ze strany jiných dárců

Program EU Mládež v akci

Program Mládež v akci byl ve své konečné podobě schválen rozhodnutím EP a Rady č. 1719/2006/EC z 15. listopadu 2006 a byl vybaven celkovým rozpočtem 885 mil. EUR. Nový program Mládež v akci je určen mladým lidem ve věku 13 - 30 let, s důrazem na věkovou skupinu 15 - 28 let. Od roku 2014 je tento program nahrazen novým programem Erasmus+, který podporuje spolupráci ve sférách vzdělávání, odborné přípravy a v oblasti sportu a mládeže. Jedná se o nový vzdělávací program EU na období 2014 – 2020. Další důležitou cílovou skupinou programu jsou pracovníci s mládeží. Nejdůležitějšími cíli a prioritami programu jsou: podpora neformálního vzdělávání, aktivního občanství a integrace mladých lidí s omezenými příležitostmi (www.mladezvakci.cz).

Mezinárodní nadace a fondy v oblasti mládeže

Evropská nadace mládeže Rady Evropy

Evropská nadace mládeže (EYF) poskytuje finanční podporu evropským mládežnickým aktivitám. Jejím cílem je podporovat spolupráci mezi mladými lidmi v Evropě na základě poskytnuté finanční podpory. Podpora je určena na aktivity, které se týkají podpory míru, porozumění a spolupráce v duchu respektování lidských práv, demokracie, tolerance a solidarity.

EYF podporuje následující projekty:

1. Mezinárodní mládežnická setkání, včetně seminářů, konferencí, workshopů, táborů a festivalů. EYF poskytuje finanční podporu až do dvou třetin celkových nákladů.
2. Jiné mládežnické aktivity, například studie, výzkumné projekty a produkce materiálů i informací týkajících se mládežnické tematiky.
3. Správu mezinárodních nestátních mládežnických organizací a sítí.
4. Pilotní projekty mládežnických setkání nebo aktivity, které přispívají ke konkrétním prioritám Rady Evropy.

Mezinárodní Visegradský fond

Cílem fondu je usnadnit a podporovat rozvoj užší spolupráce mezi zeměmi Visegradské 4 (uskupení České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska ustavené roku 1991.) a zemí V4 s jinými zeměmi, zejména, ale ne výlučně, mimo EU, s členskými státy ve východní Evropě, se západním Balkánem a jižním Kavkazem pomocí grantů podporujících společné kulturní, vědecké a vzdělávací projekty, výměny mládeže, přeshraniční projekty a propagaci cestovního ruchu.

Koordinační centrum česko – německých výměn mládeže Tandem

Tandem Plzeň s podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nabízí českým sdružením a subjektům aktivním v mimoškolní oblasti příspěvek pro spoluorganizování mezinárodní výměny mládeže s Německem. Klade si za cíl motivovat české subjekty pracující ve volném čase s dětmi a mládeží k uspořádání česko-německých výměn mládeže. Tandem chce prostřednictvím programu podpořit setkávání dětí a mládeže ve věku 8 – 26 let.

Program je určen primárně pro:

- česká sdružení, střediska volného času,
- neformální skupiny mládeže,
- další subjekty vyvíjející mimoškolní činnost pro děti a mládež.

Zdrojem mohou být i finanční příspěvky od sponzorů, kterými mohou být fyzické i právnické osoby. V některých případech se na financování podílí i zřizovatelé, kterými bývají ve většině případů kraje, obce a města.

1.3.4 Poskytovatelé volnočasových aktivit

Volný čas, především způsob jeho využití, motivace pro jeho využití a realizované činnosti, se mění v závislosti na ekonomickém růstu společnosti a změně sociální struktury obyvatelstva (Němec, 2003).

Po roce 1989 byl vytvořen prostor pro to, aby se na organizaci volnočasových aktivit podílely vedle státních institucí i nestátní neziskové organizace, zejména občanská sdružení (podle právní úpravy platné od 1. 1. 2014 spolky) obecně prospěšné společnosti (podle právní úpravy platné od 1. 1. 2014 nadace, nadační fondy, ústavy) a další. Tyto organizace mají neopomenutelný význam právě v oblasti volnočasových aktivit, nezastupitelnou roli zde sehrávají dobrovolníci (Renotíerová, Ludvíková, 2006).

Osoby podílející se na organizaci volnočasových aktivit

Jedná se zejména o profese definované zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, novela zákona č. 198/2012 Sb. (www.msmt.cz). Výčet, charakteristiku, včetně potřebného vzdělání, těchto osob uvádím v Příloze č. 2.

Mimo profese definované Zákonem o pedagogických pracovnících se na volnočasových aktivitách podílejí i další osoby, například dobrovolníci a lektori.

Činnost dobrovolníků vymezuje zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě (novela č. 86/2014 Sb.). Dobrovolníkem může být fyzická osoba starší 15 let a to v případě, když vykonává dobrovolnickou službu na území České republiky. Pro práci v zahraničí musí osoba dosáhnout věku 18 let. Dobrovolníkovi za výkon služby nenáleží odměna (Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, novela č. 86/2014 Sb.).

Lektorskou činnost lze vykonávat dle Zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, novelizován zákonem č. 169/2012 Sb., jako živnost volnou, uvedenou v Příloze č.4 zákona v bodě 72. Tím, že se jedná o živnost volnou, nevyžaduje zákon

pro její provozování prokázání odborné ani jiné způsobilosti. K získání živnostenského oprávnění musí být splněny pouze všeobecné podmínky podle § 6 zákona (Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, novela č. 169/2012 Sb.).

Volnočasové aktivity mohou být těmito osobami poskytovány prostřednictvím:

1) Školských zařízení pro zájmové vzdělávání

- *Středisko volného času*

Řadíme sem domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností, které jsou většinou právními subjekty. Nabízené služby mohou využívat děti, žáci, studenti, rodiče s dětmi, pedagogové. Formy tohoto vzdělávání jsou stanoveny vyhláškou č. 109/2011 Sb., která novelizuje vyhlášku č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Střediska volného času organizují tábory, osvětovou činnost, práci s talentovanými jedinci, pravidelnou zájmovou činnost.

Domy dětí a mládeže jsou zejména v menších městech významnými poskytovateli volnočasových aktivit. Tyto aktivity navštěvují hlavně děti do dvanácti let. Starší děti a mládež je potřeba oslovit takovou nabídkou aktivit, o které by měli zájem, toto je však limitováno dostupností finančních prostředků (Usnesení vlády ČR č. 343 ze dne 7. 4. 2003).

Dále sem můžeme zahrnout nabídku spontánních aktivit, kam patří například herny a hřiště. Tyto činnosti nemají stanovený pevně začátek a konec, časové rozpětí je ovlivněno provozní dobou zařízení. Jedná se o průběžnou nabídku aktivit, které jsou pracovníky určitého zařízení ovlivňovány nepřímo (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, odbor pro mládež, 2002).

Kroužky mohou být poskytovány zdarma nebo za úplatu, tzv. účastnický příspěvek.

- *Školní družina (ŠD)*

Školní družina je určena hlavně žákům prvního stupně základní školy. Jedinec je přijat do družiny na základě přihlášky a následného sdělení zákonného zástupce dítěte o míře docházky a způsobu odchodu (Vyhláška č. 109/2011 Sb.).

Děti ve školní družině jsou rozděleny do oddělení (max. 30 žáků.). Svůj čas strávený v družině mohou děti využít k odpočinku nebo k přípravě na vyučování. Také

se zde můžeme setkat s příležitostnými aktivitami, kam jsou přizváni i rodiče a širší veřejnost. Jedná se například o různé slavnosti, besídky, karnevaly a výstavy prací. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011)

- *Školní klub*

Školní klub nabízí žákům druhého stupně ZŠ různé zájmové aktivity. Do klubu může jedinec docházet pravidelně nebo pouze na přihlášený kroužek (Vyhláška č. 109/2011 Sb.; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

2) Školských výchovných a ubytovacích zařízení

Podle vyhlášky č. 436/2010 Sb. (která novelizovala vyhlášku č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních) sem řadíme domovy mládeže, internáty a školy v přírodě.

- *Domov mládeže*

Domov mládeže poskytuje ubytování a stravování žákům středních nebo vyšších odborných škol. Toto zařízení zabezpečuje kvalifikované výchovné působení. Zařízení je součástí konkrétní školy nebo je zřízené samostatně a slouží žákům více škol. Formou nabídky různých zájmových aktivit vede domov tyto žáky a studenty k plnohodnotnému trávení volného času (Vyhláška 108/2005 Sb., novela č. 436/2010 Sb.).

- *Internát*

Internát navazuje na činnost škol zřízených pro děti a žáky se zdravotním postižením, kterým poskytuje ubytování a výchovně vzdělávací činnost (Vyhláška 108/2005 Sb., novela č. 436/2010 Sb.).

3) Školských zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu

Ústavní výchovu dítěte může nařídít pouze soud a to v případech, kdy rodina neplní svoji výchovnu funkci a ohrožuje tak vývoj dítěte, kdy v důsledku toho dochází k vážným poruchám chování. Ústavní výchova je nařizování formou předběžného opatření, které působí okamžitě, tedy okamžikem jeho vydání (Hájek, 2011).

- *Diagnostický ústav (DDÚ)*

Jsou zde děti, které ze závažných důvodů nemohou vyrůstat v rodině. Pobyt trvá zpravidla 8 týdnů, kdy ústav plní úkoly diagnostické, sociální, výchovně – vzdělávací, terapeutické, organizační, zdravotní a koordinační (Hájek, 2011, s. 151).

Podle zákona č. 109/2002 Sb. (o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů) novelizovaného zákonem č. 383/2005 Sb., ústav na základě stanovené diagnózy následně umísťuje dítě do dětského domova, dětského domova se školou nebo výchovného ústavu.

- *Dětský domov (DD)*

Do tohoto zařízení jsou umísťovány děti bez závažnějších poruch chování ve věku od 3 do 18(19) let, o které se rodiče nedokážou, nemohou nebo nechtějí postarat. Tyto děti navštěvují běžné školy a vzdělávají se se svými vrstevníky.

- *Dětský domov se školou (DDŠ)*

Do tohoto zařízení jsou většinou umísťovány děti se závažnou poruchou chování od 6 let do ukončení povinné školní docházky (Zákon č. 109/2002 Sb., novela č. 383/2005 Sb.).

Úkolem DDŠ je pečovat o děti s uloženou ochrannou výchovou, s nařízenou ústavní výchovou a nezletilé matky se závažnými poruchami chování (Zákon č. 109/2002 Sb., novela č. 383/2005 Sb.).

- *Výchovný ústav*

Do výchovného ústavu jsou umísťovány děti se závažnými poruchami chování starší 15 let, v některých případech i starší 12 let (<http://www.vuvm.cz/slovnicek-pojmu/>).

Výchovný ústav pomocí speciálně pedagogických a psychologických metod zajišťuje výchovně – léčebnou péči (Hájek, 2011).

4) Nestátních neziskových organizací

Nestátní nezisková organizace (dále jen NNO) je na státu nezávislá organizace sloužící k obecně prospěšné činnosti, která umožňuje dětem a mládeži přirozeným způsobem rozvíjet své dovednosti, talent, schopnosti, zájmy a v neposlední řadě je připravuje na budoucí život (Hájek, 2011).

Tyto organizace jsou významným prvkem v systému práce s dětmi a mládeží. Působí v oblasti neformálního vzdělávání a výchovy, nabízí volnočasové aktivity a pracují s rizikovými skupinami dětí apod. Koncepce 2020 určuje strategické cíle státní politiky ve vztahu k mládeži. Reflektuje potřeby mládeže zejména v oblasti vzdělávání a mobility, zaměstnanosti a podnikání mladých lidí, kultury a tvořivosti, jejich participace, zdraví a zdravého životního stylu, mládeže s omezenými příležitostmi a dobrovolnictví. Zabývá se také environmentální a globální rozvojovou problematikou včetně přístupu mladých lidí k právům a informacím (www.msmt.cz).

V České republice vstoupil v lednu 2014 v platnost NOZ, který v oblasti nestátních neziskových organizací nově uvádí tyto formy neziskových organizací (zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník):

- Obecně prospěšná společnost (vzniklé podle právní úpravy platné do 31. 12. 2013)
- Korporace
- Spolky
- Fundace, které se dělí na nadace a nadační fondy
- Ústavy
- Sdružení (vzniklá podle zákona č. 83/1990 Sb.) se považují za spolky podle zákona č. 89/2012 Sb., sdružení má právo změnit svoji právní formu na ústav nebo sociální družstvo podle zákona č. 90/2012 Sb.,
- Církevní právnické osoby

Nestátní neziskové organizace zřizují nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM). Činnost těchto zařízení upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (novela č. 313/2013 Sb.), který je definuje jako zařízení, která své služby poskytují bezplatně dětem a mládeži ohroženým sociálně patologickými jevy, neorganizovaným a

rizikovým. Cílovou skupinu tedy tvoří děti a mládež ohrožené sociální exkluzí. Nízkoprahová zařízení poskytují své služby ambulantně především prostřednictvím volnočasových aktivit. Cílem zařízení je předcházet a snižovat sociální a zdravotní rizika a zlepšit tím kvalitu života ohrožených dětí a mládeže. Služby nízkoprahových zařízení obsahují vzdělávací, výchovné, zájmové a aktivizační činnosti. Pomáhají se zprostředkováním kontaktu s okolím a při prosazování jejich práv a zájmů. (www.mpsv.cz)

5) Živnostenského podnikání v oblasti volného času dětí a mládeže

Pod tímto pojmem rozumíme nabídku dětských volnočasových aktivit na komerčním základě. Tyto aktivity mohou být provozovány pouze na základě živnostenského listu vydaného podle zákona č. 455/1991 Sb. O živnostenském podnikání (novela č. 169/2012 Sb.).

Zaměřují se na získávání dovedností, například hudební nebo výtvarné kurzy nebo na sociální služby pro zaměstnané rodiče (hlídání dětí spojené se zájmovými aktivitami). Patří sem také provozovatelé táborů, ale i různé herny, kavárny a diskotéky (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

1.4. Exkluze, rizikové chování a jeho prevence

Problémy v chování, které přerůstají až do antisociálního chování se šíří v sociálních formálních i neformálních skupinách a jsou proto nebezpečné pro celou společnost. V dnešní době je největší nárůst asociálního chování u stále mladších dětí (Vojtová, 2008).

1.4.1 Sociální exkluze

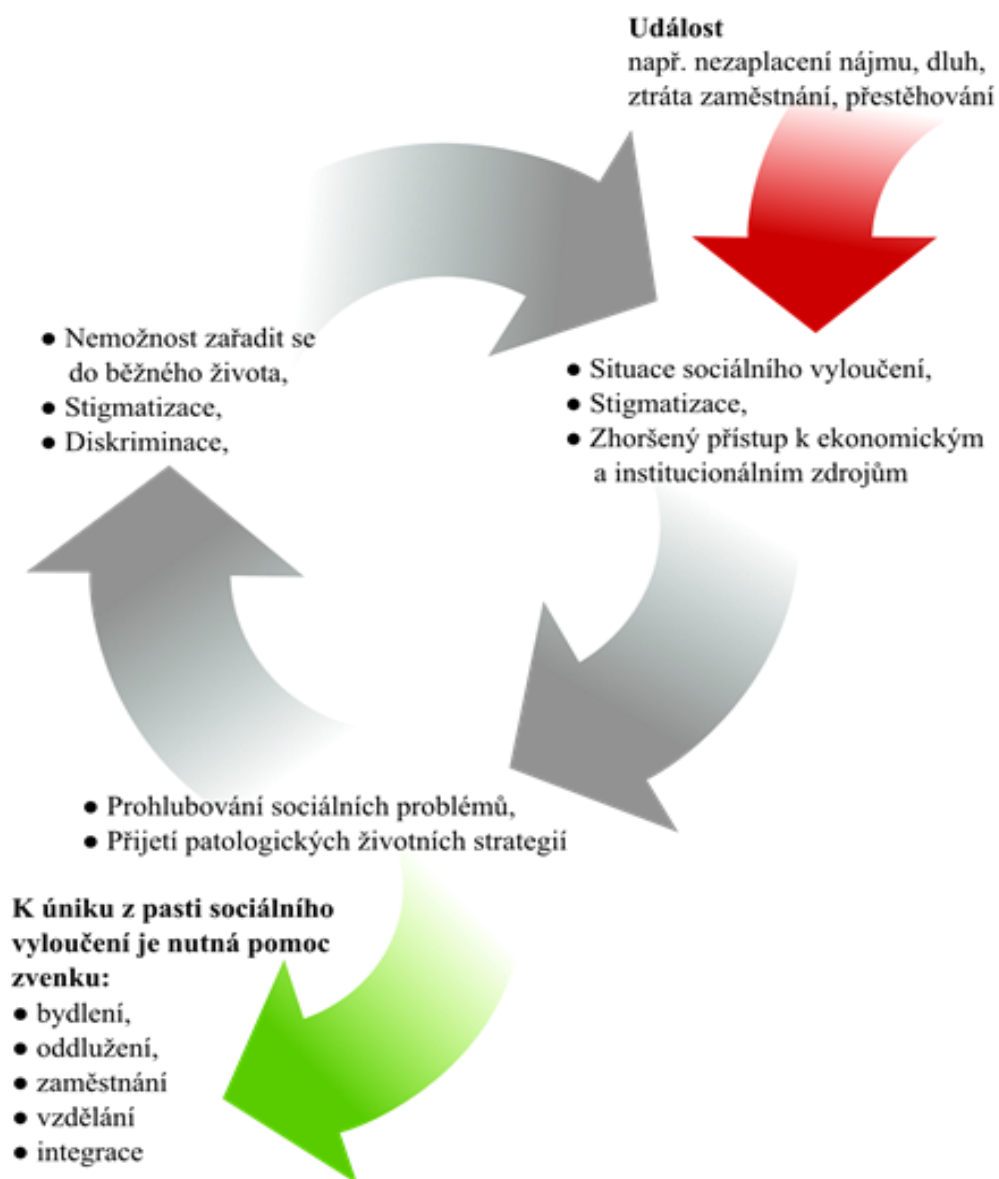
Abychom mohli definovat pojem sociální exkluze, musíme si nejdříve vymezit, co znamená sociální inkluze. Jedná se o vytváření podmínek, které mají vést jednotlivce nebo skupiny osob představující minoritu k plnohodnotnému začlenění do společnosti (Šimková, Zajíc, 2010).

Sociální exkluze neboli vyloučení je opakem sociální inkluze. Exkluzí rozumíme vyčlenění některých jedinců na okraj společnosti omezování nebo znesnadňování přístupu k informacím, příležitostem a pozicím (Šimková, Zajíc, 2010).

Sociálně vyloučení jedinci žijící na okraji společnosti nemají snadný přístup ke službám a institucím, přizpůsobují se podmínkám a způsobu života v sociálně vyloučené společnosti a osvojují si určitý způsob jednání specifický pro tuto komunitu. Schéma číslo 1 znázorňuje příklady událostí a jejich následků vedoucích k sociálnímu vyloučení. Žijí v sociálně vyloučené lokalitě a mají jen omezený kontakt s většinovou společností. Jedinci, kteří takto žijí, ztrácí životní hodnoty a je jim téměř znemožněno žít mezi majoritní společností (Švec, 2010).

Podstatnou úlohu v sociální exkluzi hraje etnická příslušnost (etnicita). Většina lidí má dojem, že sociální vyloučení je v první řadě problémem především etnickým, svou roli ale zde hraje i sociální postavení ve společnosti. Jedná se zde především o romskou populaci, která je již svým původem zařazena na okraj společnosti a je tak sociálně vyloučena (Švec, 2010).

Schéma č.1 Sociální vyloučení

Zdroj: Švec, 2010.

Obzvláště výrazné je vyloučení Romů v místech, kde romská komunita většinou nefunguje jako inkluzivní jednotka. Jiná situace je například v Plzeňském kraji, kde v romských komunitách funguje jakási rodinná hierarchie, což znamená větší soudržnost a život podle určitých pravidel. Výjimkou jsou lokality s vysokou

nezaměstnaností, například Tachovsko, kde je situace obdobná jako v severních Čechách (Mareš, Horáková a Rákoczyová, 2008).

Sociální znevýhodnění je v českém právním systému definováno zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), novela zákona č. 472/2011 Sb., takto:

- a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
- b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
- c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu (novela č. 165/2006 Sb.).

Dítě v prostředí sociálního vyloučení

Je možné, že dítě žijící v zcela prostorově i sociálně vyloučené lokalitě, toto prostředí do začátku školní docházky nikdy neopustilo. Nezná žádné lidi, žádné jiné věci, modely chování, jednání, řešení konfliktů. Doposud se nesetkalo s ničím, co by přirozeně rozvíjelo jeho orientaci a pomohlo poznávat svět jako celek. Dítě by mělo rok před zahájením školní docházky chodit do mateřské školy, ale rodiče jej tam neposílají, protože by to pro ně znamenalo další výdaje. Ve většině případů některý z rodičů nepracuje a tak dítě s ním zůstává doma. Takové dítě je pak při vstupu do školy značně znevýhodněné. Ve škole se pak většinou nedaří tento počáteční handicap vyrovnat a sociální vyloučení takového dítěte pokračuje i ve škole. Sociální znevýhodnění je tak vnímáno jako rozumová nedostatečnost. Děti z těchto důvodů selhávají a jsou školně neúspěšné hned v úvodních ročnících základní školy. Opakují ročník hned na prvním stupni základní školy a ke škole si vytvářejí negativní vztah (Veselá, Pospíšilová, Mazel a Balabánová, 2009).

V případě, že dítě není schopno v šesti letech nastoupit do školy, je možný odklad školní docházky (maximálně 2x). Důvodem může být rozumová nebo tělesná nevyspělost. U dětí ohrožených sociální exkluzí je tento odklad povinné školní docházky poměrně častý. Takové dítě by mělo začít navštěvovat mateřskou školu nebo

přípravnou třídu základní školy. Předškolní výchova a cílené poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je důležitý krok k prevenci sociálního vyloučení (Veselá, Pospíšilová, Mazel a Balabánová, 2009).

Negativním jevem sociálně vyloučených skupin je záškoláctví dětí, které v mnoha případech podporují rodiče těchto dětí tím, že omlouvají jejich časté absence, jedná se o tzv. skryté záškoláctví. Úspěšné řešení je závislé na ochotě spolupráce rodiny, školy, sociálního odboru a v některých případech i policie (Veselá, Pospíšilová, Mazel a Balabánová, 2009).

Práce se sociálně znevýhodněnými dětmi

Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou často vyčleněny jako „děti se speciálními vzdělávacími potřebami“. Mimo výše popsaných přípravných tříd lze těmto dětem pomoci tak, že škola:

- zaměstnává asistenta pedagoga pro sociálně znevýhodněné žáky,
- nabízí doučování, mnohdy ve spolupráci s neziskovými organizacemi,
- nabízí volnočasové aktivity dostupné i pro sociálně vyloučené děti a mládež,
- spolupracuje s dalšími subjekty, které působí v oblasti služeb pro sociálně znevýhodněné jedince (Veselá, Pospíšilová, Mazel a Balabánová, 2009).

Hlavní příčinou sociálního vyloučení je materiální chudoba spojená s prohlubujícím se zadlužováním. Důvodem je nejen nezaměstnanost, ale také omezený přístup k informacím, dezinformace a styl života s krátkodobou strategií bez uvažování do budoucna (Veselá, Pospíšilová, Mazel a Balabánová, 2009).

1.4.2 Úspěšné zapojování dětí a mládeže

Na úspěšné nebo neúspěšné zapojování dětí a mládeže do neformálního vzdělávání může mít podle Šimkové a Zajíce (2010) vliv:

Na straně organizace:

- *Dosažitelnost* – jedná se o otázku přístupnosti volnočasových aktivit i pro děti a mládež z minoritní společnosti.
- *Zaměření organizace* – zda je organizace připravena na návštěvu dětí z minoritního prostředí.
- *Materiální vybavenost organizace* - prostorové a materiální vybavení pro pobyt dětí z minoritního prostředí.
- *Ekonomická náročnost* – finanční dostupnost i pro zájemce ze sociálně slabých rodin.
- *Připravenost vedoucích* – odborné a praktické zkušenosti jednotlivých vedoucích pro tuto práci.

Faktory na straně dětí a mládeže (Šimková, Zajíc, 2010, s. 7 - 8):

- *Psychologický* – sem spadá například nedůvěra k prostředí, špatná zkušenost s vedoucími či s ostatními dětmi, stydlivost..
- *Kompetenční* – zapojení do volnočasových aktivit je spjata s různou minimální mírou kompetencí – tedy dovedností, znalostí, schopností i postojů. Např. ve sportovních aktivitách je důležitá určitá fyzická kondice atd.
- *Socializační* – do míry využívání nabídky neformálního vzdělání se promítají hodnoty a vzorce, které si mladý člověk osvojuje na základě interakce s významnými druhými lidmi; zejména rodina hraje v této oblasti důležitou úlohu například tím, jak dítě podporuje v jeho rozvoji.
- *Informační* – například sociální vyloučení se mnohdy pojí s nižší mírou informovanosti, nabídku volnočasových aktivit pro děti nevyjímaje. Jinou překážkou je nutnost obtížně vyhledávat, kam by mohlo dítě vůbec docházet.
- *Ekonomický* – sem náleží sociálně – ekonomické postavení rodiny, které tvoří pole jejích možností, a dále také její výdajová politika (například pro některé chudší rodiny může vzdělávání dětí představovat takovou hodnotu, že ji v rozpočtu upřednostní na úkor jiných priorit).

- *Časový* – tento faktor spočívá ve složení mimoškolního či volného času toho kterého dítěte.
- *Logistický* – pro některé děti je vzhledem k druhu jejich zdravotního handicapu přesun na kroužek či aktivitu spojen s vysokými časovými náklady.
- *Zdravotní* – s určitým zdravotním handicapem není možné či je velmi obtížné vykonávat určitou činnost.

1.4.3 Rizikové chování a jeho prevence

Rizikové chování

Dolejš (2010, s. 9) ve své knize Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů tento pojem popisuje takto: „*Pojmem rizikové chování definujeme takové chování jedince nebo skupiny, které zapříčiňuje prokazatelný nárůst sociálních, psychologických, zdravotních, vývojových, fyziologických a dalších rizik pro jedince, pro jeho okolí a/nebo pro společnost.*“

Kvalitní trávení volného času slouží jako prevence rizikového chování dětí. Metodický pokyn ministerstva školství č.j 20 006/2007-51 uvádí, že se jedná zejména o tyto rizikové činnosti:

- záškoláctví,
- šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus,
- kriminalita, delikvence,
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) a onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními onemocněními související s užíváním návykových látek,
- závislosti na politickém a náboženském extremismu,
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling).

Prevence rizikového chování

„*Primární, sekundární, v některých případech i terciární prevenci jsou programy zlepšující fungování rodiny u dětí a mládeže jakéhokoliv věku. V našem*

prostředí se pro ně začíná užívat název sanace rodiny. Tyto programy by měl ovlivňovat výchovný styl rodičů, jejich angažovanost, měla by posilovat schopnost rodičů řešit náročné situace týkající se partnera, širší rodiny i samého dítěte, stanovovat dítěti meze přijatelného chování a v případě potřeby uplatňovat vůči dítěti přiměřené sankce. Má-li být takový program efektivní, nemůže spočívat v jednorázovém osvětovém poučení rodičů nebo ve formálně prováděném dohledu nad rodinou ze strany sociálního pracovníka.“ (Matoušek, 2003, s. 275).

„Nejzřejmějším zdrojem vzniku projevů nevhodného chování dětí a mládeže může být osobní pojetí výchovy jednotlivých rodičů a pedagogů, které je výsledkem jejich vlastních zkušeností z výchovného působení v rodině a ve škole v době jejich dětství a mládí, napodobování vzorů, studia na středních pedagogických školách a pedagogických fakultách i působení masmédií, především televize, rozhlasu a internetu.“ (Navrátil, Mattoli, 2011, s. 13).

1) Primární

Primární prevence se týká skupiny dětí a mládeže u kterých se dá ohrožení předpokládat, ale ještě u nich nemělo riziko negativní důsledky (Matoušek, 2003).

2) Sekundární

Sekundární prevence se užívá v práci se skupinou, kde k rizikovému chování, v náznaku nebo zatím neindikované míře, již dochází. Jedná se o včasné rozpoznání problému, který už vznikl a je snaha o zamezení rozšiřování negativních jevů a nápravu jedince (Matoušek, 2003).

3) Terciární

Terciární prevence se zaměřuje na prevenci následků, snaží se zabránit opakování rizikového chování. Předmětem zájmu jsou osoby vyléčené, propuštěné z výkonu trestu apod. (Petrusek, 1996, s. 842). V tomto ohledu uvádí Matoušek (2010), že jednou z možností útlumu asociálního chování mladistvých pachatelů, je systematická práce s jeho rodinou, dále zlidštěním pobytu v ústavním zařízení, například velikostí skupiny nebo prostředím v němž se náhradní výchova vykonává.

1.5. Příjemci volnočasových aktivit

Jednotlivé druhy zařízení a institucí pro výchovu mimo vyučování se ve volném čase podílejí na výchově a vzdělávání podle legislativně vymezeného poslání a specifických možností. Oblast výchovy ve volném čase, v době mimo vyučování má své zvláštnosti v cílech, podmínkách a prostředcích (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

1.5.1 Sociálně slabá rodina

Sociálně slabá rodina je charakteristická nižšími příjmy, nižší úrovní vzdělání a kvalifikací svých členů, je více ohrožena nezaměstnaností a sociálně patologickými jevy, má nižší sociální status a nižší kvalitu života. K tomu může přistupovat kulturní nebo subkulturní příslušnost odlišná od majoritní, která například dále znevýhodňuje děti při integraci do monokulturně orientovaného školského systému (horší znalost vyučovacího jazyka, odlišné aspirace ve vztahu ke vzdělávání, odlišné vzory chování, odlišný hodnotový a normativní systém atd.) (www.mpsv.cz).

Příčiny sociálního oslabení

Sociální oslabení může být způsobeno chudobou a nízkými příjmy, diskriminací, špatnými životními podmínkami nebo nízkým vzděláním. Takové rodiny jsou mnohdy odříznuty od institucí a služeb, sociálních sítí i vzdělávacích příležitostí. K sociálnímu oslabení přispívá také závislost některých členů, především rodičů, na alkoholu, toxických látkách, hracích automatech atd., což značně zatěžuje rodinný rozpočet. Totéž platí i v případech, kdy se závislým stane dítě. Patologie závislého chování dopadá na celou rodinu (viz Schéma č.1). Příčinou sociálního znevýhodnění může být i rasový původ, kulturní zvyky a podobně. V ČR patří do ohrožené skupiny rodiny Romů, Vietnamců a jiných etnik či národností, které se setkávají s diskriminací (Šotolová, 2000).

1.5.2 Finanční náročnost volnočasových aktivit

Finanční náročnost volnočasových aktivit dětí a mládeže se liší s ohledem na vybrané aktivity. Někteří poskytovatelé volnočasových aktivit poskytují své služby

bezplatně, jedná se o nízkoprahová zařízení, další požadují paušální platbu za měsíc nebo rok využívání služeb, ale jsou i poskytovatelé, kteří požadují úhradu každé jednotlivé aktivity. Z tohoto důvodu je výběr volnočasových aktivit omezen finančními možnostmi rodin dětí, které se chtějí těchto aktivit zúčastňovat. Sociálně slabší rodiny mohou na úhradu těchto aktivit svých dětí požádat příslušný sociální odbor o příspěvek. Příspěvek je poskytován při nedostatku prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10tinásobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 34 100 Kč. (www.mpsv.cz).

1.5.3 Účastníci volnočasových aktivit

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008) rozlišují účastníky podle různých hledisek, jako je například pohlaví, věk, kulturní orientace nebo sociální příslušnost. Dívky navštěvují spíše zájmové činnosti zaměřené na kreativní činnost, zatímco chlapci kroužky zaměřené na sportovní aktivity. Tyto zájmové aktivity nejvíce navštěvují děti předškolního a mladšího školního věku.

Existují ale i jedinci, kteří se díky svému sociálnímu postavení a nedostatku příležitostí nemohou nebo nechtějí těchto aktivit zúčastnit. Jedná se například o příslušníky etnických menšin, zdravotně postižené nebo děti ze sociálně slabých rodin.

Dle Úmluvy o právech dítěte č.104/1991 Sb., „*se dítětem rozumí každá lidský bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu není zletilosti dosaženo dříve.*“

Neexistuje jednotná definice mládeže. Sekot (2003) ve své knize definuje mládež jako nepřesně vymezenou věkovou skupinu, případně jako skupinu vymezenou věkem nebo sociální kategorií, která je vymezena specifickými biologickými, psychologickými a sociálními znaky. Zatímco Hofbauer (2004) ji definuje jako mladé lidi od 15 do 25 (26) let věku.

Ohrožené skupiny dětí a mládeže

Skupiny osob ohrožených sociální exkluzí, dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, novelizován zákonem č. 313/2013 Sb., charakterizujeme jako osoby vyčleněné mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace (Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, novela č. 313/2013 Sb.). Podrobnější popis skupin osob ohrožených sociální exkluzí uvádím v Příloze č. 1 (www.mmr.cz).

2. CÍL PRÁCE

2.1 Cíl práce

Zmapování organizací působících v oblasti organizace volnočasových aktivit pro děti a mládež ze skupin vyčleněných sociální exkluzí v Plzeňském kraji.

2.2 Výzkumné otázky

- 1) Je nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež ze skupin vyčleněných sociální exkluzí v Plzeňském kraji druhově pestrá?
- 2) Jsou nabízené volnočasové aktivity pro děti a mládež ze skupin vyčleněných sociální exkluzí finančně dostupné i pro sociálně slabé rodiny?

3. METODIKA

3.1 Použitá metodika

V práci byl použit kvalitativní výzkum, metoda explorační, technika dotazování. Cílový soubor tvoří pracovníci zařízení pro organizaci volnočasových aktivit pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí v Plzeňském kraji.

Kvalitativní výzkum představuje intenzivní a delší kontakt se subjekty, které jsou předmětem výzkumu. Cílem tohoto výzkumu je sběr dat v různé formě, např. pozorování a rozhovor, fotografie, audio a videozáznamy, deníky, osobní komentáře, poznámky, úřední dokumenty, úryvky z knih a všechno to, co nám přibližuje zkoumané subjekty (Hendl, 2012). Explorační metodou může být rozhovor nebo beseda s respondentem, případně s celou skupinou (Hendl, 2012). Dotazování má celou řadu vlastností, například jasný cíl, co se chceme dozvědět, správný styl otázek - srozumitelnost, jasnost, jednoznačnost, otázky klást přímo i nepřímo.

K získání potřebných údajů jsem s respondenty vedla rozhovory, otázky rozhovoru jsem formulovala tak, abych získala přehled o pestrosti a finanční dostupnosti volnočasových aktivit v Plzeňském kraji pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí. Přehled otázek rozhovorů uvádím v Příloze č. 3.

3.2 Cílový soubor

Plzeňský kraj se rozprostírá na jihozápadě České republiky. Sousedí na severozápadě s Karlovarským, na severu s Ústeckým, na severovýchodě se Středočeským a na východě s Jihočeským krajem. Plzeňský kraj je třetím největším krajem v České republice (www.plzensky-kraj.cz).

V oblasti péče o děti a mládež ohrožených sociální exkluzí Plzeňský kraj podporuje jednak organizace, které za tímto účelem sám zřídil, a dále i nestátní neziskové organizace a nízkoprahová zařízení působící v kraji. Díky poměrně dlouhé společné hranici s Bavorskem v sousedním Německu kraj podporuje i aktivity v této oblasti, které probíhají na obou stranách společné hranice (www.plzensky-kraj.cz).

Velký vliv na volnočasové aktivity má v Plzeňském kraji nezaměstnanost. Například Tachovsko, kde je nezaměstnanost největší a dosahuje 7,2%, nabízí volnočasové aktivity pouze v bývalém okresním městě. Pokud se v budoucnu bude i nadále v okrajových částech kraje nezaměstnanost zvyšovat, budou se lidé stěhovat za prací do větších center a v místech s vysokou nezaměstnaností poklesne zájem o volnočasové aktivity, v důsledku toho se bude postupně snižovat i jejich nabídka (www.mpsv.cz).

Jako zastřešující organizace nestátních neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase, vznikla v roce 2003 Plzeňská krajská rada dětí a mládeže. Rada je partnerem krajského úřadu kraje, měst a obcí v oblasti neziskového sektoru dětí a mládeže a vytváří komunikační most ke státní správě a samosprávě. Úkolem rady je propagace, komunikace a prezentace co nejširší nabídky možností účelového využívání volného času dětí a mládeže směrem k veřejnosti. Organizuje akci Bambiriáda v Plzeňském kraji – největší přehlídku volnočasových aktivit sdružení dětí a mládeže a středisek volného času dětí a mládeže (www.pkrdm.org).

3.2.1 Zařízení poskytující volnočasové aktivity v Plzeňském kraji

Na území Plzeňského kraje působí v oblasti volnočasových aktivit organizace zřizované přímo krajem, dále organizace zřizované obcemi a i obecně prospěšné společnosti, spolky, církevní právnické osoby a nadace a nadační fondy.

Nestátní neziskové organizace

Střediska volného času zřizovaná církví

- Salesiánské středisko mládeže - dům dětí a mládeže Plzeň, zřizovatelem je Salesiánská provincie Praha

Zařízení zřízené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchov

- DDŠ, ŽŠ a ŠJ, Měcholupy

Na území kraje působí i další *nestátní neziskové organizace se zaměřením na volnočasové aktivity dětí a mládeže*, jedná se například o:

- Plzeň 9, o.s., Aikido Dojo Plzeň, Klub českých turistů, KOS Manětínský, které působí v oblasti sportu a turistiky

- Art Plzeň o.s., Propolis Chříč o.s., Bublina o.s., Lapet' o.s., Elements o.s.¹, které působí v oblasti kultury a výtvarných aktivit
- Blízký souseď o.s., Přátelé Klinkne o.s., Ymca – křesťanské sdružení mladých lidí, Společnost Tady a Teď, o.p.s., které se zaměřují na mezilidské vztahy
- Junák, Pionýr, Česká tábornická unie, A-TOM asociace turistických oddílů mládeže, působící v oblasti mezilidských vztahů a vztahů k přírodě

Tabulka č. 1 Střediska volného času

Zřizovaná krajem	Zřizovaná obcemi
Dům dětí a mládeže, Horažďovice	Dům dětí a mládeže, Domažlice
Dům dětí a mládeže RADOVÁNEK, Kaznějov	Dům dětí a mládeže, Bílovice
Dům dětí a mládeže, Klatovy	Dům dětí a mládeže, Přeštice
Dům dětí a mládeže, Nýrsko	Dům dětí a mládeže, Stod
Středisko volného času Plzeň	Dům dětí a mládeže, Stříbro
Dům dětí a mládeže, Rokycany	Dům dětí a mládeže KAMARÁD, Třemešná
Dům dětí a mládeže, Tachov	Dům dětí a mládeže, Kralovice
	Dům dětí a mládeže při ZŠ a MŠ, Nýřany
	Dům dětí a mládeže, Planá
	Středisko volného času při ZŠ Sušice
	Středisko při ZŠ a MŠ, Velhartice
	Středisko volného času při Masarykové ZŠ, Horní Bříza
	Dům dětí a mládeže při ZŠ, Plasy

Zdroj: vlastní výzkum, 2014.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Tabulka č. 2 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Název zařízení	Zřizovatel
Budík	Oblastní charita Klatovy
Pixla – Ponton	Občanské sdružení ²
Diakonie ČCE	Českobratrská církev evangelická

¹ od 1.1.2014 jsou občanská sdružení automaticky spolky – viz Občanský zákoník číslo 89/2012 Sb. Některé spolky nemají ještě změněný název z občanského sdružení na spolek, proto ve své práci uvádím názvy dle aktuální situace, spolky na svoji přeregistraci u soudu a zapsání do veřejného rejstříku mají zákonem danou lhůtu, tj. 2 roky.

² od 1.1.2014 jsou občanská sdružení automaticky spolky – viz Občanský zákoník číslo 89/2012 Sb.

Název zařízení	Zřizovatel
K-centrum Tachov	Obecně prospěšná společnost
Klub Ýčko	Naděje, občanské sdružení
Balón	Salesiánské středisko mládeže Plzeň
Chapadlo	Oblastní charita Klatovy
Vzducholod'	Salesiánské středisko mládeže Plzeň
Point 14	Sdružení právnických osob
Centrum pomoci dětem, mládeži a rodině – Sřecha	Salesiánské středisko mládeže Plzeň
Klub Atom, Plzeň	Diakonie ČCE – středisko Západní Čechy
Asociace romských občanských iniciativ – AMAHE ČHAVE, Plzeň	Občanské sdružení

Zdroj: vlastní výzkum, 2014.

Za účelem výzkumu jsem oslovila všechna výše uvedená zařízení, kterých bylo 47. Spolupráci na výzkumné části mé bakalářské práci mi přislíbilo 20 z nich, ale skutečně spolupracovalo pouze 11 zařízení.

Respondenti, kteří se podíleli na mém výzkumu

- 1) Klub Atom, Plzeň
- 2) DDŠ, ZŠ a ŠJ, Měcholupy
- 3) Asociace romských občanských iniciativ – AMARE ČHAVE, Plzeň
- 4) DDM Klatovy
- 5) DDM Planá
- 6) DDM Tachov
- 7) DDM Horažďovice
- 8) SVČ Plzeň
- 9) DDM Domažlice
- 10) DDM Stříbro
- 11) DDM Kralovice

4. VÝSLEDKY

4.1 Výsledky analýzy webových stránek

V této kapitole uvádím stručnou charakteristiku zařízení, ve kterých jsem prováděla výzkum k mé bakalářské práci.

1) Klub Atom, Plzeň

Nížkoprahový Klub Atom se snaží doprovázet a podporovat mladé lidi z Plzně a okolí při řešení obtížných, ale i každodenních životních situací a zvyšovat tím jejich šance uspět v dalším životě. Klub je součástí organizace Diakonie ČCE - středisko Západní Čechy. Zaručují:

- Anonymitu (nemusí se vyplňovat žádná přihláška, dítě zde může být pouze pod přezdívkou),
- Bezplatnost (služby klubu jsou zadarmo),
- Respekt (služby jsou poskytovány všem bez rozdílu) (<http://www.diakoniezapad.cz/>).

2) DDŠ, ZŠ a ŠJ, Měcholupy

Dětský domov je státní školské zařízení, řízené přímo Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy ČR. DDŠ zabezpečuje dětem vzdělávání v základní škole. V základní škole se dětem pracovníci individuálně věnují a podle jejich schopností a možností se tak mohou vzdělávat podle různých vzdělávacích programů. Zařízení je v nepřetržitém provozu a poskytuje dětem plné přímé zaopatření, včetně ošacení, školních potřeb, kapesného, pravidelné zdravotní péče atd. Dětem je nabízena celá řada mimoškolní výchovné činnosti. Jsou organizovány a začleněny do výchovně vzdělávací činnosti na internátě a koncipovány jako společné akce celého zařízení nebo prostřednictvím jednotlivých rodinných skupin. Dlouhodobým cílem je snaha o co nejpříjemnější prostředí domácího (rodinného) typu. Pracovníci chtějí a také se snaží být pro naše děti více domovem než ústavem (<http://wp.ddsmecholupy.cz/>).

3) Asociace romských občanských iniciativ – AMARE ČHAVE, Plzeň

Tento terénní program naplňuje volnočasové aktivity dětí formou zájmových činností a doučováním, klade důraz na školní docházku a dobrý prospěch. Napomáhá žákům, kteří mají zájem dále studovat s výběrem střední školy či učebního oboru. Cílem činnosti

sdružení je napomáhat integraci romské populace ve společnosti, napomáhat rovnoprávnému postavení Romů, přispívat k jejich emancipaci, vzdělanosti, sociální integraci, rozvoji a podpoře kulturních a sportovních aktivit romské populace. Sociálně slabým v akutní nepříznivé sociální situaci nebo lidem ohroženým sociálním vyloučením napomáhá prostřednictvím terénní práce. Posláním této asociace je přispívat ke snižování sociálního vyloučení lidí v akutní nepříznivé sociální situaci a k integraci Romů do společnosti v různých oblastech života. Služby jsou poskytovány v zájmu uživatelů služeb a jejich rodin tak, aby posilovaly jejich sociální začleňování a nevedly k sociálnímu vyloučení.

Služba je určena:

- osobám v krizi,
- osobám žijícím v sociálně vyloučených komunitách,
- osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy,
- etnické menšiny (<http://www.amare.cz/>).

4) Dům dětí a mládeže Klatovy

DDM Klatovy je příspěvkovou organizací, která nabízí výběr ze sportovních, odborně zaměřených nebo hudebních kroužků pro děti. Provozuje florbalový klub a pořádá florbalové soutěže. Pro děti připravuje letní tematické tábory.

Toto zařízení nabízí:

- Kroužky,
- Sporty,
- Tábory,
- Olympiády (<http://ddm.klatovy.cz/ddm/>).

5) Dům dětí a mládeže Planá

Dům dětí a mládeže je přičleněn k základní škole, umožňuje žákům smysluplné využití odpoledního volného času v různě zaměřených kroužcích. Nabízí také řadu akcí o vedlejších prázdninách, organizuje příměstské tábory v době hlavních prázdnin (<http://www.zs-plana.cz/ddm/>).

6) Dům dětí a mládeže Tachov

Dům dětí a mládeže je zřizován od 1. 7. 2001 Plzeňským krajem. Předmětem hlavní činnosti Domu dětí a mládeže je příprava a realizace zájmových aktivit pro volný čas.

Tabulka č. 3 Oblasti nabízených aktivit

Zájmová činnost	Letní činnost
Sportovní a pohybová	Příměstské tábory
Výtvarné a umělecké	Pobytové tábory
Přírodovědné	Ostatní
Technické	
Jazykové vzdělávání	

Zdroj: vlastní výzkum, 2014.

Kromě pravidelných zájmových útvarů, je možné využít nabídky příležitostných akcí, jako například Maškarní karneval, Slet čarodějnic, Pohádková cesta za pokladem, jízdárny a řady dalších (<http://www.ddmtachov.cz/>).

7) Dům dětí a mládeže Horažďovice

Dům dětí a mládeže v Horažďovicích je příspěvkovou organizací Plzeňského kraje a slouží jako školské zařízení pro volný čas dětí, mládeže i dospělých. Hlavní činností DDM je zajištění nabídky pravidelné zájmové činnosti během školního roku, tedy především kroužků. Při DDM funguje současně několik klubů a široké veřejnosti nabízí každý měsíc několik rozličně orientovaných akcí (<http://www.ddm-hd.cz/>).

8) Středisko volného času Plzeň

Středisko volného času Plzeň je školským zařízením zajišťujícím činnost zájmových kroužků, volnočasových klubů, pořádání soutěží, organizování táborů a akcí pro děti a mládež.

V Plzni má 4 pobočky:

- SVČ Pallovka - Pallova 19,
- Stanice mladých techniků (SMT) - Sady pětatřicátníků 3,
- SVČ Petřínská - Petřínská 43,
- Domeček v Bolevci - Ledecká 23 (<http://www.svcpl.cz/>).

9) Dům dětí a mládeže Domažlice

DDM má čtyři zájmová a jedno hospodářské oddělení. Působení domu je všestranné, převládá oblast estetická a společenskovední. Od 1. 7. 2013 DDM Domino funguje pod novým zřizovatelem Městem Domažlice. Dům dětí a mládeže Domino je organizací zajišťující smysluplné volnočasové aktivity dětí, mládeže i dospělých. Hlavním cílem veškeré činnosti je působit preventivně v rámci široké problematiky vzniku a výskytu sociálně patologických jevů v naší společnosti. V otevřeném klubu nabízí zázemí pro činnost neorganizovaných dětí a mládeže (<http://www.ddmdomazlice.cz/>).

10) Dům dětí a mládeže Stříbro

DDM Kaštánek je regionálním střediskem volného času nejen pro děti a mládež, ale i předškoláky a dospělé. Mimo pravidelné aktivity pořádají během školního roku, ještě přibližně 80 spontánních akcí. Jako doplňkovou činnost nabízejí půjčovnu sportovních a tábornických potřeb, služby instruktorů lyžování a snowboardingu, informační a průvodcovskou činnosti po Stříbře a okolí, organizaci akcí, zájezdů, školních výletů, exkurzí a přednášek (<http://www.ddm-strebro.cz/>).

11) Dům dětí a mládeže Kralovice

DDM Kralovice je neziskovou organizací s dlouholetou tradicí. Předmětem hlavní činnosti Domu dětí a mládeže je příprava a realizace zájmových aktivit pro volný čas.

Pravidelná zájmová činnost nabízí aktivity v oblasti:

- Zájmové kroužky
- Příležitostné akce
- Rodičovské centrum
- Keramické večery
- Kreativní večery
- Táborová činnost (<http://www.ddmkralovice.cz/>)

4.2 Výsledky rozhovorů

Otázka č. 1: Jaké volnočasové aktivity nabízíte? Přehled odpovědí respondentů na tuto otázku uvádím v Tabulce č.4.

Tabulka č.4 Nabízené volnočasové aktivity

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10	R11
Aerobic		X		X	X	X		X		X	X
Akva – tera							X				
Angličtina				X		X	X	X	X	X	X
Animace a film	X							X			
Atletika						X					X
Baby klub				X							
Badminton						X	X	X			
Bojové sporty	X			X				X	X	X	
Bowling						X			X	X	
Břišní tanec					X						
Cvičení s hudbou										X	X
Cyklistika							X	X		X	
Čtenářský a literární klub									X		
Divadelní kroužek		X						X	X		X
Dopadová žíněnka	X			X			X	X			
Doučování			X				X				
Elektronika							X	X		X	
Florbal				X		X				X	
Fotbal		X	X							X	
Fotokroužek								X	X		
Geocaching							X		X		
Gymnastika				X				X		X	
Historický a scénický šerm								X			
Horolezecký kroužek					X	X				X	
Hudba			X	X			X	X	X	X	
Hvězdářky kroužek							X				
Chovatelství								X			
Chovatelství							X				
Instruktoři pro práci s dětmi								X			
Italština											X
Jóga						X	X	X	X		X
Keramika				X	X	X	X	X	X	X	X
Kuželky										X	
Lexikon kouzel					X						
Míčové hry				X		X	X	X		X	X
Modelářství				X		X	X	X	X	X	
Módní návrhářka							X	X			

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10	R11
Myslivost							X				
Němčina						X	X		X	X	
Novinářský kroužek										X	
Ochrana přírody							X	X			
Parkour				X							
Plavání				X		X	X			X	
Pohybové hry					X	X		X	X	X	X
Posilovna		X									
Potápění						X					
Práce s počítačem				X			X	X	X		
Radiotelegrafie							X				
Roztleskávačky						X		X	X		
Ruční práce								X	X	X	X
Ruština										X	
Rybářský kroužek				X			X	X		X	
Sběratelství						X					
Skupinová relaxace									X		
Sportovní cvičení				X		X		X	X		
Stolní hry	X			X	X	X	X	X	X	X	
Střelecký kroužek							X				
Střelectví										X	
Šipky	X										
Tábory			X								
Tanec			X	X	X		X	X	X	X	X
Tenis					X	X	X		X		X
Turistika											X
Tvůrčí psaní								X			
Vaření a stolování					X		X	X		X	X
Včelařství							X			X	
Vodácký kroužek				X				X			
Výtvarné tvoření	X			X	X	X	X	X	X	X	X
Záchranářský kroužek						X					
Zdravověda									X		
Zimní bruslení						X					
Zpěv			X								
Zumba					X		X	X	X	X	X
Žonglovací workshopy	X										

Zdroj: Vlastní výzkum, 2014

Pestrost nabídky volnočasových aktivit v Plzeňském kraji je závislá na velikosti města, ve kterém se dané zařízení nachází. Nejširší nabídka je v Plzni a Klatovech, což jsou dvě největší města v kraji. Dostatek volnočasových aktivit nabízí i menší aglomerace, například Horažďovice. V menších městech není sice nabídka tak obsáhlá, ale vzhledem k počtu zájemců je nabídka podle mě dostačující.

2) O jaký kroužek/ aktivitu je největší zájem?

Tabulka č. 5 Zájem o aktivity

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10	R11
Aerobik		X		X		X					
Angličtina							X				X
Bojové sporty	X									X	
Divadelní kroužek		X									
Florbal				X		X					
Fotbal		X									
Fotokroužek										X	
Geocaching							X		X		
Gymnastika								X			
Horolezecký kroužek					X						
Hudba			X								
Keramika				X		X					X
Modelářství						X					
Módní návrhářka							X				
Myslivost							X				
Pohybové hry									X		X
Práce s počítačem									X		
Ruční práce										X	X
Stolní hry	X					X					
Tanec			X		X		X	X			X
Tenis						X					
Výtvarné tvoření	X						X				
Zpěv			X								

Zdroj: vlastní výzkum, 2014.

Největší zájem je o aktivity spojené s pohybem, zejména tanec, aerobik a florbal, dále pak o kreativní kroužky, jako je keramika, výtvarné tvoření a modelářství. V některých nabízených aktivitách není kapacita zcela naplněna.

3) Jaká skupina ohrožených dětí a mládeže tuto nabídku využívá? V jakém věkovém rozmezí se tato skupinka pohybuje? Spíše dívky nebo chlapci?

- Klub Atom, Plzeň

Děti sem mohou chodit anonymně. Nízkoprahový klub je pro všechny děti a mladé lidi ve věku 6 - 20 let. Nabídku klubu využívají především děti ze sociálně slabších rodin. Klub navštěvují dívky i chlapci v přibližně stejném počtu.

- DDŠ, ZŠ a ŠJ, Měcholupy

Všechny děti mají nařízenou ústavní výchovu, věk mezi 13 – 16 lety, nabídku využívají chlapci i dívky stejně.

- Asociace romských občanských iniciativ – AMARE ČHAVE, Plzeň

Nabídku využívají děti a mládež v krizi, žijící v sociálně vyloučených komunitách, s rizikovým způsobem života a etnické menšiny. Horní věková hranice není omezena, některých akcí se mohou zúčastňovat celé rodiny. Zastoupení dívek a chlapců je přibližně stejné.

- DDM Klatovy

Do akcí se zapojují děti a mládež bez ohledu na sociální postavení rodiny. Do 15ti let je zastoupení chlapců a dívek přibližně stejné, u starších převládají dívky.

- DDM Planá

Nabídku využívají hlavně žáci základní školy ke které je dům dětí a mládeže přičleněn. Tímto je dáno i věkové složení účastníků volnočasových aktivit. Zastoupení dívek a chlapců je přibližně stejné.

- DDM Tachov

Nabídku využívají děti ze ZŠ a MŠ speciální a děti z dětského domova. Pro děti z dětského domova jsou organizovány dva speciální kroužky a to – „Folklórní soubor Kaštánek“ pro dívky a „Pohybové hry“ pro chlapce. Pro základní školu speciální jsou nabízeny jednorázové akce, např. horolezecká stěna, práce s keramickou hlinou a soutěže ve střelbě. Výše uvedených aktivit se zúčastňují děti celého věkového spektra ZŠ, dívky i chlapci přibližně ve stejném počtu.

- DDM Horažďovice

Dům dětí a mládeže organizuje volnočasové aktivity pro MŠ, ZŠ a SŠ, tím je dána i věková skupina dětí a mládeže, kteří tuto nabídku využívají. Žáci mateřské školy a prvního stupně základní školy jsou zastoupeny přibližně ve stejném počtu dívek i chlapců, od druhého stupně základní školy už převládají děvčata.

- SVC Plzeň

Středisko volného času využívá mládež do 26 let. Nabídku využívají děti a mládež bez ohledu na sociální postavení rodin ze kterých pocházejí, děti z romských rodin jsou zastoupeny minimálně. Do ukončení základní školy jsou počty dívek a chlapců vyrovnané, pak převažují děvčata.

- DDM Domino Domažlice

Dům dětí a mládeže nabízí zázemí pro neorganizované děti a mládež do 26 let. Sociální postavení rodin zapojených dětí a mládeže není nijak sledováno. Dívky i chlapci se zúčastňují přibližně ve stejném počtu.

- DDM Stříbro

Hlavní funkcí DDM je organizovat volný čas dětí a mládeže do 26 let, což je nejúčinnější prevencí sociálně patologických jevů ve společnosti. Plánování některých kroužků a jednorázových akcí je směřováno na děti ze sociálně slabších rodin, kde hrozí toto riziko nejvíce. Zájem z této strany je malý. Nabídku využívají chlapci i děvčata v přibližně stejném počtu.

- DDM Kralovice

Nabízené aktivity využívají zejména žáci MŠ, ZŠ a ZŠ praktické, to znamená, že hlavní skupina dětí je ve věku do 15ti let. Sociální postavení rodin, ze kterých tyto děti pochází, se nezjišťuje. Do konce prvního stupně ZŠ jsou počty chlapců a dívek vyrovnány, u starších ročníků výrazně převládají děvčata.

Zastoupení chlapců a dívek v nabízených aktivitách je v mladším školním věku přibližně vyrovnané. Se stoupajícím věkem účastníků, přibližně od druhého stupně ZŠ, je větší zastoupení dívek. Věkové zastoupení účastníků je rozdílné, záleží na typu

daného zařízení a nabídce konkrétních aktivit. Horní věková hranice se pohybuje kolem 26ti let.

Většina zařízení poskytujících volnočasové aktivity nesleduje sociální prostředí, ve kterém žijí účastníci jimi poskytovaných aktivit. Jsou zařízení, například Klub Atom, Plzeň, která přijímají účastníky bez nutnosti uvádět své jméno a prostředí ze kterého přichází. Existují také zařízení, která poskytují volnočasové aktivity zejména dětem a mládeži ze sociálně znevýhodněného prostředí. Jedná se například o Asociaci romských občanských iniciativ – AMARE ČHAVE, Plzeň a Dětský domov se školou, základní školu a školní jídelnu, Měcholupy.

4) Jakým způsobem oslovujete cílovou skupinu? Spolupracujete s nějakou další institucí v tomto ohledu?

- Klub Atom, Plzeň

Klub oslovuje zájemce prostřednictvím webových stránek, Facebooku, plakátů a letáků. Organizace spolupracuje s Magistrátem města Plzně a se školskými zařízeními v Plzni.

- DDŠ, ZŠ a ŠJ, Měcholupy

Nabídka aktivit je provázena formou diskuze a besedami vychovatelů s dětmi.

- Asociace romských občanských iniciativ – AMARE ČHAVE, Plzeň

Asociace svou činnost propaguje hlavně prostřednictvím webových stránek, letáků a osobním kontaktem s rodinami. Sdružení spolupracuje s Nadací Terezy Maxové dětem.

- DDM Klatovy

Svoji činnost dům dětí a mládeže propaguje prostřednictvím webových stránek, Facebooku, regionálního tisku a prezentací nabízených kroužků ve školských zařízeních. DDM spolupracuje se školskými zařízeními v kraji a Městským kulturním střediskem Klatovy.

- DDM Planá

Svou činnost propaguje prostřednictvím základní školy, webových stránek, letáků a plakátů ve vývěskách. Dům dětí a mládeže spolupracuje se školskými zařízeními v kraji, s Městem Planá a s městským kulturním střediskem.

- DDM Tachov

Cílová skupina je oslovována prostřednictvím webových stránek, dnů otevřených dveří, v podobě brožur, letáků + vývěsní plochy Městského kulturního střediska, informační vitrina DDM, novinové články v regionálním tisku, reportáže v místní kabelové televizi. Spolupráce s obdobnými zařízeními v kraji a s MŠ a ZŠ.

- DDM Horažďovice

Dům dětí a mládeže svou činnost propaguje převážně prostřednictvím webových stránek, Facebooku, letáků a prezentací ve školských zařízeních. Organizace spolupracuje se školskými zařízeními a městským kulturním střediskem.

- SVC Plzeň

Středisko volného času pro děti a mládež svou činnost prezentuje prostřednictvím webových stránek, Facebooku, plakátů a letáků. SVC spolupracuje s městským kulturním střediskem, divadly a s ostatními zájmovými organizacemi ve městě.

- DDM Domino Domažlice

Organizace svou činnost propaguje převážně na webových stránkách, Facebooku, prezentacemi ve školských zařízeních a prostřednictvím letáků. Organizace spolupracuje se školskými zařízeními a městským kulturním střediskem.

- DDM Stříbro

Propagační činnost Domu dětí a mládeže Stříbro probíhá formou plakátů na vývěsních plochách města, návštěvami školských zařízení a ústními informacemi přímo s dětmi a mládeží, distribucí letáků s akcemi, distribucí nabídek do poštovních schránek ve Stříbře a jeho blízkém okolí, uveřejněním nabídek v místním i regionálním tisku, pravidelným zveřejňováním nabídky na webových stránkách a na Facebooku. Dům dětí a mládeže spolupracuje se všemi školskými organizacemi kraje, dále spolupracuje s Městským kulturním střediskem Stříbro, Tělovýchovnou jednotou Baník Stříbro, Sborem dobrovolných hasičů, Místní organizací Českého rybářského svazu a Českého svazu včelařů, Kynologickým klubem Stříbro II., Klubem sportovních střelců Stříbro a Městským muzeem Stříbro.

- DDM Kralovice

Dům dětí a mládeže svou činnost propaguje prostřednictvím webových stránek, Facebooku, formou plakátů ve školských zařízeních a na vývěsních plochách města. Organizace spolupracuje se školskými zařízeními v kraji, Městským kulturním střediskem Kralovice a s TJ Sokol Kralovice.

Všechna uvedená zařízení oslovují cílovou skupinou s nabídkou volnočasových aktivit formou webových stránek a letáků. Některá z nich používají také osobní návštěvy ve školských zařízeních, inzerci v tisku, Facebook a vylepování plakátů. Převážná většina zařízení spolupracuje se školskými zařízeními, městskými kulturními středisky a místními zájmovými organizacemi.

5) Z jakých zdrojů čerpáte finanční prostředky na realizaci těchto aktivit?

Tabulka č.6 Finanční zdroje

	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10	R11
Od zakladatele	X	X	X								
Od sponzorů	X		X	X	X		X	X	X	X	X
Z dotací			X	X	X	X	X	X	X	X	X
Vlastní činností				X						X	
Příspěvky účastníků				X	X	X	X	X	X	X	X

Zdroj: vlastní výzkum, 2014.

Organizace čerpají finanční prostředky z těchto zdrojů: dotace, sponzoři, poplatky od účastníků za vybranou volnočasovou aktivitu, vlastní činností (např. pronájem prostor).

6) Máte dojem, že finanční stránka brání využívání Vámi nabízených volnočasových aktivit dětem a mládeži ohrožených sociální exkluzí?

- Klub Atom, Plzeň

Služby jsou poskytovány bezplatně, proto by finanční stránka neměla mít zásadní vliv na účast.

- DDŠ, ZŠ a ŠJ, Měcholupy

Nabízené kroužky a volnočasové aktivity jsou poskytovány bezplatně.

- Asociace romských občanských iniciativ – AMARE ČHAVE, Plzeň

Volnočasové aktivity a poskytované služby jsou zdarma.

- DDM Klatovy

Finanční stránka by neměla bránit využívání nabízených volnočasových aktivit. V určitých případech může rodina požádat o příspěvek příslušný sociální odbor.

- DDM Planá

Poplatek za účast v kroužku by neměl být překážkou v účasti dětí. Sociálně slabým rodinám může poskytnout příspěvek příslušný sociální odbor.

- DDM Tachov

Finanční příspěvek v podobě zápisného může být v určitých případech jedním z důvodů neúčasti na aktivitách (v odůvodněných případech je možné zápisné snížit, či zcela prominout).

- DDM Horažďovice

Poplatky za kroužky nejsou tak vysoké, aby byly důvodem k neúčasti. Sociálně slabé rodiny mohou pro nezaopatřené dítě požádat sociální odbor o příspěvek.

- SVC Plzeň

Roční poplatky za jednotlivé kroužky jsou v rozmezí od 1200 Kč do 2000 Kč, ale rodiny mohou, při nedostatku finančních prostředků, požádat příslušný sociální odbor o příspěvek.

- DDM Domino Domažlice

Roční poplatek za jednotlivý kroužek nebo kurz se pohybuje v rozmezí 500 Kč až 1000 Kč, což by nemělo zásadně ovlivnit účast na daných aktivitách. Děti ze sociálně slabších rodin mohou získat příspěvky od příslušného sociálního odboru.

- DDM Stříbro

Jednotlivé kroužky se platí ročně a poplatek nepřesahuje 800 Kč, přitom u některých kroužků lze platit pouze navštěvované lekce. Finanční stránka by tedy neměla mít vliv zda nabízené služby využít či ne. Sociálně slabší rodiny mohou požádat příslušný sociální odbor o příspěvek na zájmovou aktivitu svého dítěte.

- DDM Kralovice

Poplatky za kroužky jsou od účastníků vybírány měsíčně a jejich výše by neměla mít vliv, zda se účastnit nebo neúčastnit. V odůvodněných případech může sociálně slabší rodina zažádat o příspěvek na příslušném sociálním odboru.

Je-li o aktivitu skutečný zájem, nemůže finanční stránka zabránit navštěvování dané volnočasové aktivity, neboť v odůvodněných případech může rodina požádat o příspěvek příslušný sociální odbor nebo může být poplatek v některých případech snížen nebo dokonce zrušen. Některé služby a aktivity jsou poskytovány zcela zdarma.

5. DISKUZE

Ztotožňuji se s tvrzením Hájka, Hofbauera a Pávkové (2008), že trávení volného času má charakter dobrovolnosti, ale v některých případech i povinnosti. Trávení volného času není jen o odpočinku, rekreaci a volnočasových aktivitách, ale zahrnuje i přípravu na vyučování, prohlubování sebeobslužných činností a také veřejně prospěšnou činnost ve prospěch druhých lidí. Z mého výzkumu je jasné, že zařízení poskytující volnočasové aktivity nenabízejí jen pohybové, sportovní a kreativní aktivity, ale snaží se účastníky těchto aktivit směřovat i k přípravě na každodenní život. Mnoho zařízení nabízí kroužky zaměřené na vaření, ruční práce, výuku jazyků, ale i na prohlubování sebeobslužných činností.

Na základě zjištěných skutečností souhlasím s názorem Renotiérové a Ludvíkové (2006), že neopomenutelný význam v oblasti volnočasových aktivit mají vedle státních institucí i nestátní neziskové organizace a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Za účelem svého výzkumu jsem oslovila 49 zařízení tohoto typu. Tento počet se mi jeví jako dostatečný pro zjištění pestrosti nabídky volnočasových aktivit pro děti a mládež v Plzeňském kraji.

Z výzkumu vyplývá, že nabídka volnočasových aktivit je dostatečně pestrá, když zahrnuje oblast sportovní, uměleckou (výtvarnou, keramickou), vzdělávací, přírodovědnou, technickou, hudební a taneční. Tyto aktivity jsou nabízeny pro různé věkové kategorie dětí a mládeže. Některé aktivity jsou připraveny speciálně pro dívky (aerobik, zumba, vaření, ruční práce), další pak jsou určeny spíše chlapcům (modelářství, fotbal, florbal). Většinou se jedná o aktivity, které navštěvují převážně mladší děti, u dívek do patnáctého roku věku, u chlapců do dvanácti let. Tento výsledek odpovídá Usnesení vlády ČR č. 343 ze dne 7. 4. 2003.

Souhlasím s tvrzením Hájka, Hofbauera a Pávkové (2011), že zájem dětí o konkrétní volnočasové aktivity mnohdy ovlivňuje míra zapojení rodiny. Organizace podílející se na mém výzkumu potvrdily, že na některých akcích se setkávají celé rodiny, které pak spolu komunikují i mimo aktivity kroužku a dále podporují rozvoj komunikace a vztahů dětí s jejich vrstevníky.

Mnou oslovená zařízení nevidují z jakého prostředí k nim děti přicházejí, ale z poznatků oslovených pracovníků je zřejmé, že skutečně největší podíl mládeže ohrožené sociální exkluzí pochází ze sociálně vyloučených lokalit a rodin, které se v Plzeňském kraji nacházejí převážně na Tachovsku, Rokycansku a některých částech krajského města.

Souhlasím s tvrzením Švece (2010), že podstatnou roli v sociální exkluzi hraje etnická příslušnost. Ve společnosti převládá názor, že sociální vyloučení je v první řadě etnickým problémem, toto se týká především romské populace, která je mnohdy zařazována na okraj společnosti a je tak sociálně vyloučena. Většina oslovených zařízení nabízí aktivity všem bez rozdílu, přesto například děti z romských rodin vyhledávají zařízení, která jsou „určená“ jim, například AMARE ČHAVE, Plzeň.

Většina spolupracujících zařízení oslovuje cílové skupiny propagací svých aktivit prostřednictvím školských zařízení. Pokud ale děti docházejí do školy jen sporadicky, informace o nabízených aktivitách se k nim většinou ani nedostane. Velmi negativní je přístup sociálně vyloučených rodin k plnění povinné školní docházky. Dítě by mělo rok před nástupem do první třídy alespoň rok navštěvovat mateřskou školu. Zde se dítě učí komunikaci s vrstevníky, navazuje vztahy, učí se respektovat ostatní a dodržovat určitý řád. Rodiče sociálně vyloučených dětí je ale do mateřské školy nepošílají, jednak by to pro ně znamenalo další výdaje a jednak by to pro ně byla práce navíc. Je totiž skoro pravidlem, že alespoň jeden z rodičů je nezaměstnaný a tak vidí jako lepší a pohodlnější možnost nechat dítě doma. Jediné je pak při nástupu povinné školní docházky značně znevýhodněn a mnohdy vyloučen z kolektivu svých vrstevníků. Tento problém se vyskytuje nejvíce na Tachovsku. Vyvářením negativních vztahů na začátku prvního stupně se zabývají i Veselá, Pospíšilová, Mazal a Balabánová (2009). Dále se autoři zabývají i negativními jevy během školní docházky a to zejména záškoláctvím. Tyto neomluvené absence, ale mnohdy i absence zbytečné, ale rodiči podporované, postupně vylučují jedince z majoritní skupiny vrstevníků. Takto vyloučení jedinci mají mnohdy problém ukončit povinnou školní docházku a i jejich začlenění do společnosti v pozdějším věku je také problematické. V této oblasti je velice důležitá prevence a to jak primární, tak sekundární, popřípadě terciární.

Souhlasím s názorem Matouška (2003) v tom, že má-li být program prevence efektivní, nemůže spočívat pouze v jednorázovém poučení rodičů nebo ve formě dohledu nad rodinou ze strany sociálního pracovníka, ale měla by být do programu zapojena i širší rodina a samotné dítě. V oblasti primární prevence působí organizace nabízející volnočasové aktivity a to všem, kteří o ně mají zájem. Záleží pak na každém jedinci nebo jeho rodině, jestli tuto nabídku využije. Naproti tomu sekundární prevence je cílená již na určité skupiny, kde již je patrný náznak rizikového chování nebo k němu již dochází. Prevence terciární se snaží zabránit opakování rizikového chování např. u osob po výkonu trestu nebo osob vyloučených se závislostí. Oslovená zařízení se snaží vytvořit takovou nabídku volnočasových aktivit, která by byla přitažlivá pro všechny potencionální zájemce, a ti pak svůj čas trávili smysluplně.

Financování provozních nákladů poskytovatelů volnočasových aktivit je zajištěno z dotačních programů ministerstev, příspěvků zřizovatelů těchto organizací a v nemalé míře i prostřednictvím sponzorských darů a dalších zdrojů, které jsem uvedla v teoretické části práce. Finanční zátěž poskytovatelů výrazně snižuje i práce dobrovolníků. Výše získaných dotací a sponzorských darů přímo ovlivňuje výši poplatků, které jsou vybírány od účastníků volnočasových aktivit. Výše uvedené je plně v souladu s publikací, kterou vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2002 (Volný čas a prevence u dětí a mládeže).

Shodují se s názorem Renotierové a Ludvíkové (2006), že nezastupitelnou roli v oblasti poskytování volnočasových aktivit sehrávají dobrovolníci. Zástupci organizací, kteří se mnou spolupracovali na mém výzkumu potvrdili, že práce dobrovolníků je pro ně velkým přínosem. Často se jedná o osoby, které nejprve zařízení navštěvovali jako účastníci určité zájmové aktivity.

Finanční dostupnost volnočasových aktivit dětí a mládeže pro děti ze sociálně slabých rodin ve většině případů není náročná. Pokud si dítě zvolí pouze jednu z nabízených aktivit, pohybuje se roční poplatek v maximální výši do 2 tisíc Kč. Převážnou část aktivit lze hradit měsíčně a u některých je možné platit pouze navštěvované lekce. Existují i zařízení, která poplatek od účastníků zájmových aktivit vůbec nevybírají a náklady hradí ze svého rozpočtu, jedná se zejména o nízkoprahová

zařízení. Jestliže existují rodiny, které si nemohou z finančních důvodů dovolit úhradu byt' jen jedné volnočasové aktivity svého dítěte, mají možnost požádat sociální odbor o příspěvek. Na základě potvrzení ze sociálního odboru si mohou sociálně slabé rodiny v DDM požádat o prominutí platby. V rámci výzkumu jsem zjistila, že si respondenti nevedou statistiku o tom, zda rodiče dětí, kteří jejich aktivity navštěvují, využívají možnosti získání příspěvku od státu v souladu se zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ale respondentům je známo, že tuto možnost rodiny některých účastníků využívají.

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008) uvádějí hlediska podle kterých lze členit volný čas. Ekonomické hledisko je závislé na počtu dětí v rodině, zda jsou oba rodiče zaměstnání nebo zda se jedná o úplnou rodinu. Rodiny s více dětmi si ve většině případů nemohou dovolit umožnit každému ze svých dětí navštěvovat více zájmových kroužků. Pokud ale mají rodiče o aktivity svých dětí zájem, a v regionu nenabízí své služby žádné nízkoprahové zařízení, mohou využít finanční podpory od sociálního odboru nebo požádat o prominutí platby. Dalším hlediskem je sociologické a sociálně-psychologické. Trávení volného času je ovlivněno navazováním, prohlubováním a udržováním mezilidských vztahů. V dnešní době zde hrají velkou roli sdělovací prostředky, jako je například internet a televize. Děti pocházející ze sociálně slabých rodin, mnohdy k těmto prostředkům mají přístup omezený. Díky tomu se může stát, že mohou být vyčleněny z okruhu svých vrstevníků, nemají informace o možných volnočasových aktivitách a proto je ani nevyhledávají. V takovém případě by se zde mohlo zapojit školské zařízení, zjistit, jaké jsou možnosti trávení volného času v okolí bydliště a snažit se dítě přimět k trávení smysluplného volného času se svými vrstevníky. Třetím hlediskem výše uvedených autorů je hledisko politické. Řadíme sem především zařizování a podporování zařízení pro volnočasové aktivity. Například DDM Kralovice byl dříve pouze pobočkou DDM RADOVÁNEK Kaznějov, ale z důvodu možnosti větší podpory ze strany Města Kralovice se v nedávné době DDM osamostatnil. Předposledním hlediskem je zdravotně-hygienické, u kterého autoři uvádějí, že sezení ve škole a u počítače je kompenzováno pohybovými aktivitami.

I z výsledků mého výzkumu vyplývá, že největší zájem je o sportovní, pohybové a taneční aktivity.

Předpokládala jsem, že mým hlavním respondentem bude Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň, jehož zřizovatel je Salesiánská provincie Praha. S tímto zařízením se mi ale nepodařilo, ani při opakované snaze, navázat kontakt. Z webových stránek střediska je zřejmé, že nabídka jejich volnočasových aktivit je značně rozsáhlá.

6. ZÁVĚR

Způsob trávení volného času ovlivňuje rozvoj osobnosti, získávání vědomostí a dovedností, navazování kontaktů a rozvoj komunikace. Aktivní využití volného času napomáhá k začlenění jedince do společnosti. Kvalitní využití volného času značně snižuje rizikové chování dětí a mládeže. U malých dětí je trávení volného času ovlivněno hlavně prostředím, ve kterém vyrůstají. S přibývajícím věkem hrají stále větší roli vrstevníci v jejich nejbližším okolí. Postupem času se z důvodu využívání moderních komunikačních prostředků okruh lidí, které mohou jedince ovlivňovat neustále zvětšuje a to bez ohledu na vzdálenost a národnost.

Máme to štěstí, že žijeme ve společnosti, která patří k těm vyspělejším. I v dnešní době existují státy, kde jsou děti nuceny již od útlého věku pracovat a volný čas, tak jak ho známe my, nemají. V naší zemi berou děti volný čas jako samozřejmost a mnohdy ho nedokáží smysluplně využít.

V teoretické části mé bakalářské práce jsem se zabývala volným časem, zájmy, systémem péče o děti a mládež v oblasti volnočasových aktivit v České republice, pojmy exkluze, rizikové chování a jeho prevence, poslední část jsem věnovala příjemcům a poskytovatelům volnočasových aktivit.

Výzkum ke své bakalářské práci jsem prováděla v Plzeňském kraji, kde jsem se snažila zmapovat organizace nabízející volnočasové aktivity pro děti a mládež ze skupin ohrožených sociální exkluzí.

Ze získaných údajů je zřejmé, že pokud je ze strany dětí a mládeže o volnočasové aktivity zájem, je možné si vybrat ze široké nabídky zájmových činností. Z mého výzkumu také vyplývá, že převážnou část aktivit nabízí domy dětí a mládeže, které působí v každém větším městě kraje.

Nedostatek vidím v omezené nabídce aktivit pro starší děti a mládež, zejména chlapce, což může být způsobeno i tím, že zajištění aktivity pro tuto věkovou kategorii je pro poskytovatele finančně náročnější.

Ani jeden z jedenácti dotazovaných respondentů nemá informace o tom, že by poplatky za nabízené aktivity byly limitující pro rozhodování o účasti na vybrané zájmové činnosti.

Myslím si, že výsledky mého výzkumu by mohly být využity poskytovateli volnočasových aktivit zejména ve větších městech ke koordinaci spolupráce a k doplnění nabídky o chybějící aktivity. Stejně tak by mohly výsledky posloužit zájemcům, případně jejich rodinám, při výběru vhodných aktivit pro děti a mládež.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. DOLEJŠ, Martin. vča .
Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 190 s. ISBN 978-802-4426-426.
2. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
3. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-802-6202-196.
4. MAREŠ, Petr, Markéta HORÁKOVÁ a Miroslava RÁKOCZYOVÁ. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Vyd. 1. Praha: VÚPSV, 2008, 75, 10 s. ISBN 978-807-4160-141.
5. MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006. 41 s. ISBN 80-870-0715-8.
6. MAŘÍKOVÁ, Hana, Miloslav PETRUSEK aj. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova: Karolinum, 1996. ISBN-80-7184-164-1.
7. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
8. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-717-8771-X.
9. MŠMT. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002. 48 s.
10. NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI. *Problémové chování dětí a mládeže: [jak mu předcházet, jak ho eliminovat]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 120 s. ISBN 978-80-247-3672-3.
11. NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného*. Brno: Paido, 2003. 119 s. ISBN 80-7315-012-3.
12. OPATŘILOVÁ, Dagmar a Marie VÍTKOVÁ. *Speciálně pedagogická podpora dětí a mládeže se speciálními vzdělávacími potřebami mimo školu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5693-0.

13. RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 313 s. ISBN 80-244-1475-9.
14. SEKOT, Aleš. *Sport a společnost*. Brno: Paido, 2003. 191 s. ISBN 80-731-5047-6.
15. ŠIMKOVÁ, Svatava a Jiří ZAJÍC. *Na křižovatce kultur, aneb, Romové, Vietnamci a Číňané mezi námi*. Praha: NIDM - Národní institut dětí a mládeže, 2010. 21 s. ISBN 978-80-86784-91-5.
16. ŠIMKOVÁ, Svatava a Jiří ZAJÍC. *Patříte mezi nás?, aneb, Kdy se daří začleňování dětí s handicapem do oddílů a kroužků*. Praha: NIDM - Národní institut dětí a mládeže, 2010. 21 s. ISBN 978-80-86784-96-0.
17. _____, Eva. _____ . Vyd. 1. Praha: Grada, 2000, 95 s. ISBN 80-716-9528-9.
18. ŠVEC, Jan (ed.). *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Úřad vlády ČR, odbod pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2010. 24 s.
19. TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. 149 s. ISBN 80-736-7178-6.
20. VESELÁ, Michaela, Kateřina POSPÍŠILOVÁ, Michal MAZAL, Helena BALABÁNOVÁ. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešení*. Praha: Společně k bezpečí, 2009. 71 s.
21. VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I., Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti 2., přeprac. a rozš. vyd.* Brno: MU, 2008. 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.

Právní předpisy:

1. Česko. Pokyn č.j 20 006/2007-51 ze dne 16. října 2007 Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. In: Věstník ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. 2007. s. 1.
2. Česko. Úmluva č. 104 ze dne 6. února 1991 Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: Sbírka zákonů České republiky. 1991, částka 22, s. 503. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>.

3. Česko. Usnesení č. 343 ze dne 7. dubna 2003 Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže do roku 2007. In: Věstník Vlády ČR 2003. Dostupné také z: http://aplikace.msmt.cz/HTM/Koncepce_ml.htm.
4. Česko. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1048 - 1072 . Dostupné také z: <http://portal.gov.cz/portal/obcan/>.
5. Česko. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 48, s. 2980 - 2982. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.
6. Česko. Zákon č. 455 ze dne 2. října 1991 o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 87. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-455>.
7. Česko. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190, s. 10267, 10294. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>.
8. Česko. Zákon č. 563 ze dne 24. září 2004 o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190, s. 10338 - 10340. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>.
9. Česko. Vyhláška č. 108 ze dne 22. února 2005 o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 34, s. 1121 - 1122. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-108>.
10. Česko. Vyhláška č. 74 ze dne 9. února 2005 o zájmovém vzdělávání, e znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 20, s. 509. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>.

Internetové odkazy:

1. *Výchovný ústav Velké Meziříčí*. [online]. 2009 [cit. 2013-11-14]. Dostupné z: <http://www.vuvm.cz/slovnicek-pojmu>.
2. *Koncepce podpory mládeže 2014 – 2020. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. 12.5.2014 [cit. 2014-07-07]. Dostupné z: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Dokumenty/Downloads/Koncepce%20podpory%20ml%C3%A1de%C5%BEe%202014%20-%202020.pdf>
3. Erasmus+. *Mládež v akci*. [online]. [2014] [cit. 2014-07-07]. Dostupné z: <http://www.mladezvakci.cz/>
4. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. 9.5.2012 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9078>.
5. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. 2004 [cit. 2013-12-09]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf.
6. *Situace v Plzeňském kraji. Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. 2014 [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/plk/statistiky/trh_prace_pk.pdf.
7. *Finanční podpora. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013 – 2014 [cit. 2013-12-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/programy-statni-podpory-prace-s-detmi-a-mladezi>.
8. *Základní informace o kraji. Plzeňský kraj*. [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/kategorie/plzensky-kraj>.
9. *Plzeňská krajská rada dětí a mládeže. Plzeňská krajská rada dětí a mládeže*. [online]. © 2005 – 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: http://www.pkrdm.org/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=60.
10. *Klub Atom pro děti a mládež. Sociální služby města Plzně*. [online]. © 2000 – 2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://socialnisluzby.plzen.eu/oblasti-sluzeb/rodina-deti-a-mladisti/poskytovatele/klub-atom-pro-deti-a-mladez.aspx>.

11. nás. *Dětský domov se školou Měcholupy*. [online]. Datum vydání [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://wp.ddsmecholupy.cz/>
12. Cíle a předmět činnosti. *AMARE ČHAVE – ASOCIACE ROMSKÝCH OBČANSKÝCH INICIATIV*. [online]. © 2000 – 2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.amare.cz/cile>.
13. DDM. *Základní škola Planá*. [online]. © 2013 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.zs-plana.cz/ddm/>.
14. nás. *Dům dětí a mládeže Tachov*. [online]. Datum vydání [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.ddmtachov.cz/>.
15. nás. *Dům dětí a mládeže Horažďovice*. [online]. © 2012 – 2013 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.ddm-hd.cz/>.
16. SVČ Plzeň. *Středisko volného času dětí a mládeže Plzeň*. [online]. © 1998 – 2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.svcpl.cz/>.
17. nás. *Dům dětí a mládeže Domažlice*. [online]. © 2004 – 2010 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.ddmdomazlice.cz/cs/kdojsme/>.
18. Dům dětí a mládeže Stříbro. *Dům dětí a mládeže Stříbro*. [online]. © 2013 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.ddm-strebro.cz/>.
19. Dům dětí a mládeže Kralovice. *DDm Kralovice, Kožlany*. [online]. © 2012 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.ddmkralovice.cz/>.
20. Úvod. *Dům dětí a mládeže Klatovy*. [online]. [2014] [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://ddm.klatovy.cz/ddm/default.asp>.
21. Současný systém sociálně-právní ochrany dětí v České republice. *Středisko náhradní rodinné péče*. [online]. © 2013 [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/stredisko_nahradni_rodinne_pece/soucasny_sytem_socialne_pravni_ochrany_deti_v_ceske_republice.
22. Memoranda o spolupráci. *Asociace krajů České republiky*. [online]. © 2013 [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <http://www.asociacekraju.cz/files/files/temata/Memorandum-ANNO-a-AKCR.pdf>.
23. Sociální integrace a rovnost příležitostí. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. 09.03.2009 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.strukturalni->

fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Operacni-programy/OP-ROZVOJ-LIDSKYCH-ZDROJU/Dokumenty/Programovy-dokument-OP-Rozvoj-lidskych-zdroju-2004/Kapitola-1-Analyza-ekonomicke-a-socialni-situace-C/1-1-Socialni-a-ekonomicky-kontext/1-1-5-Socialni-integrace-a-rovnost-prilezitosti/Skupiny-osob-ohrozenych-socialni-exkluzi.

8. PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1 Ohrožené skupiny dětí a mládeže

Etnické menšiny – patří sem především Romové, kteří jsou přednostně vnímáni jako příslušníci jiného etnika a až sekundárně jako občané. Společnost na ně pohlíží z pohledu přizpůsobení se většině tzv. asimilace (Mareš, 2006).

Zdravotně postižení - Postižením tělesným jsou míněny handicapy pohybového aparátu, mentálním omezená funkčnost rozumu, duševním – poruchy chování psychického původu a vnitřním – postižení v důsledku špatné funkce vnitřních orgánů (např. cukrovka) (Šimková, Zajíc, 2010, s. 6).

Osoby s nízkou kvalifikací – jejich uplatnění na trhu práce je omezenou z důvodu nízké nebo zcela chybějící kvalifikace. Hlavní bariérou při jejich zařazení na trh práce je nízká motivace, závislost na sociálních dávkách, malá aktivita a neexistence systému celoživotního učení (www.mmr.cz).

Mládež ze znevýhodněného sociálního prostředí - včetně dětí z dětských domovů je více ohrožena sociální exkluzí zejména pro absenci životních vzorů, podle kterých by utvářeli své životní hodnoty. Jsou snadno ovlivnitelní, rychle si zvyknou a přizpůsobí životu bez pravidelné docházky do práce. Řada z nich potřebuje podporu i v ostatních oblastech života, např. v bydlení, péči o domácnost, komunikaci a dalších (www.mmr.cz).

Bezdomovci – Co se týká dětí a mládeže jedná se často o jedince, kteří utekli z nefunkční rodiny nebo ústavního zařízení. (Matoušek, 2010). Většinou nedisponují žádnými prostředky a příležitostmi, mají ztížený přístup k sociální pomoci, jsou ve společnosti stigmatizováni, mají nízkou sebedůvěru a tendence k sociální izolaci (www.mmr.cz).

Osoby po výkonu trestu - Tyto osoby jsou trestem poznamenány a stávají se neumístitelnými na trhu práce a to má zároveň vliv i na sociální izolaci(www.mmr.cz).

Osoby závislé na drogách – Závislost na návykových látkách vede k přetrhání vazeb na blízké lidi a ke změně osobnosti (Matoušek, 2010). Mají tendenci k sebeuzavírání, většinou se nechtějí užívání drog vzdát a to je hlavní příčina problémů ve vztahu s institucemi (www.mmr.cz).

PŘÍLOHA Č. 2 Osoby podílející se na organizaci volnočasových aktivit

Pedagog volného času

Podle § 17 zákona č. 563/2004 Sb. pedagog volného času, který vykonává komplexní přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,
- b) vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného studijního programu než podle písmene a) a
 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo
 2. studiem pedagogiky,
- c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením,
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene c) a
 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo
 2. studiem pedagogiky,
- e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením, nebo
- f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene e) a
 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo
 2. studiem pedagogiky.

Vychovatel

Podle § 16 zákona č. 563/2004 Sb. vychovatel získává odbornou kvalifikaci:

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,

- b) vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 10, 12 a 14,
- c) vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného studijního programu než podle písmen a) a b) a
 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném vysokou školou, nebo
 2. studiem pedagogiky,
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na vychovatelství nebo na pedagogiku volného času nebo na speciální pedagogiku nebo na sociální pedagogiku,
- e) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene d) a
 1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo na přípravu učitelů základní školy nebo střední školy, nebo
 2. studiem pedagogiky,
- f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu střední školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů nebo pedagogů volného času,
- g) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání a vykonáním jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce profilové části maturitní zkoušky z předmětu zaměřeného na vychovatelství, nebo
- h) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene f) a g) a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo přípravu učitelů základní školy nebo střední školy.

Vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo středisku výchovné péče, získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku nebo sociální pedagogiku,
- b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na speciální pedagogiku, nebo
- c) vzděláním stanoveným pro vychovatele podle odstavce 1 a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na speciální pedagogiku.

Speciální pedagog

Podle § 18 zákona č. 563/2004 Sb. speciální pedagog získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd

- a) zaměřené na speciální pedagogiku, pedagogiku předškolního věku nebo přípravu vychovatelů.

Psycholog

Podle § 19 zákona č. 563/2004 Sb. psycholog získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu psychologie.

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně

Podle § 19 písmeno a zákona č. 563/2004 Sb. získává metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu.

Asistent pedagoga

Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo ve škole

zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace, získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,

b) vysokoškolským vzděláním získaným studiem jiného akreditovaného studijního programu než podle písmene a) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,
2. studiem pedagogiky, nebo
3. absolvováním vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga,
4. c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením,

d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene c) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,
2. studiem pedagogiky, nebo
3. studiem pro asistenty pedagoga,

e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením, nebo

f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene e) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,
2. studiem pedagogiky, nebo
3. studiem pro asistenty pedagoga.

Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro

výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, získává odbornou kvalifikaci

- a) vzděláním podle odstavce 1,
- b) středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky,
- c) středním vzděláním získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu asistentů pedagoga,
- d) středním vzděláním získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a
 1. studiem pedagogiky, nebo
 2. studiem pro asistenty pedagoga, nebo
- e) základním vzděláním a studiem pro asistenty pedagoga.

Trenér

Podle § 21 zákona č. 563/2004 Sb. trenér získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů tělesné výchovy,
- b) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském nebo magisterském studijním programu ve studijním oboru tělesná výchova a sport,
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na sportovní, tělovýchovné a pohybové činnosti, nebo
- e) středním vzděláním s maturitní zkouškou nebo výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a trenérskou školou tělovýchovných fakult vysokých škol.

Dobrovolník

Dobrovolník je osoba, která pracuje ve svém volném čase. Nejčastěji se tyto lidé vyskytují v nestátních neziskových organizacích a střediscích pro volný čas dětí a mládeže. Dobrovolník poskytuje svou energii, čas, dovednosti a vědomosti ve prospěch druhých a to vše bez nároku na finanční odměnu (Tošner, Sozanská, 2006).

PŘÍLOHA Č. 3 Otázky pro zařízení podílející se na výzkumu

Identifikační údaje organizace	
Postavení respondenta v organizaci	
Pohlaví respondenta	

1. Jaké volnočasové aktivity nabízíte?

2. O jaký kroužek/ aktivitu je největší zájem?

3. Jaká skupina ohrožených dětí a mládeže tuto nabídku využívá? V jakém věkovém rozmezí se tato skupinka pohybuje? Spíše dívky nebo chlapci?

4. Jakým způsobem oslovujete cílovou skupinu? Spolupracujete s nějakou další institucí v tomto ohledu?

5. Z jakých zdrojů čerpáte finanční prostředky na realizaci těchto aktivit?

6. Máte dojem, že finanční stránka brání využívání Vámi nabízených volnočasových aktivit dětem a mládeži ohrožených sociální exkluzí?

Chcete doplnit nějaké informace, na které jsem se nezeptala a jsou dle Vašeho názoru důležité?
